

PARS SEXTA.

Continuatio tertia monachi S. Pantaleonis.

Recensio I. et II.

3.^a Anno dominice incarnationis 1200.

Mogontinus, pace reformata inter fratres, regressus ad partes Austriae, in territorio Pataviensi^{b.1} carnis debitum solvit. Episcopus autem Wolferus predictae civitatis iam defunctum suscepit et exsequias celebravit et corpus cum magno comitatu Mogontiam^c devexit, sepultoque^d, pro pace componenda inter regem Ottonem et Philippum^e inter Andernacum et Confluentiam venit. Ad quod colloquium se contulerunt Coloniensis archiepiscopus* et Herimannus^f Monasteriensis et** Trevirensis et alii quam plures; sed quod consiliati sunt^g, processum non habuit. Interea gravis tumultus oboritur in Mogontia. Quidam enim ex voluntate et favore Philippi Lûpoldum Wormaciensem^h in episcopum elegerunt; quidam in Sifridum prepositum consenserunt ut eligeretur, et exeuntes civitatem, venerunt Binge et electionem quam conceperantⁱ de preposito Sifrido ibidem confirmaverunt. Quod audiens Lûpoldus, venit in manu valida ex precepto et favore Philippi et Sifridum et electores eius exturbavit de Binge. Cernens autem Sifridus et sui, quod minus proficerent, ad Ottonem regem se cum suis contulit; a quo clementer susceptus, regalia suscepit, et cum exercitu, fretus eius auctoritate et copiis, Binge regreditur, expugnato et fugato Lûpoldo, multos^k suorum cepit, vix ipso^l elapso.

Eodem anno cum Waldeverus baculum pastorem coram prioribus resignasset, et destituta esset ecclesia sancti Pantaleonis^m abbate, [gravis[†] controversia inter fratres eius-

*) Adolfus addit C2. **) M. episcopus et Iohannes archiepiscopus Treverensis C2.

†) abbate, fratribus discordantibus ex consilio B, caeteris omissis.

a) deest C1. 2. b) Pataviensi C1. 2. c) Mogontiam C1; Moguntiam C2. constanter. d) vocabulum deesse videtur, legendum sepultoque illo. P. e) Phyl. B1 semper. f) Hermannus C1. 2. g) sint C2. h) Warm. C1. i) ceperant B1. k) multos — Werdene des. C2. l) episcopo C1. m) vocabulum rubro ornatum B1.

1) In Franconia Oct. 20.

Recensio I. et II.

dem ecclesie oborta est, que dissensio fere per octo menses viguit, partibus utrumque voluntatis sue conatum ad unguem nitentibus redigere. Tandem cum multum laboratum esset, nec ulla ratione fratres concordarent,] fratribus discordantibus, ex consilio domni archiepiscopi et priorum convenerunt in prepositum Heinricum ecclesiae sancti Lutgeri^a de Werdene [virum* probum et honestum].

Recensio I. codd. C.

Anno dominicae incarnationis 1201.

Ad dilatandos terminos suos rex Otto, contracta manu valida, ad superiores partes se transtulit et usque Wicinburg^{b.1} pervenit, episcopo Coloniense** et palatino[†] et Sifrido^{††} et eorum complicitibus auxilia prebentibus, Philippo nusquam comparente. Venit etiam Coloniam circa festum *Iun. 29.* apostolorum Petri et Pauli Guido cardinalis Prenestinus episcopus, a sede missus apostolica, Philippum et quoslibet eius fautores excommunicatos pronuntians et ad determinatum diem ad colloquium omnes episcopos invitans regni Theutonici, venientes ut obedirent Ottoni regi ex auctoritate precipiens apostolici, nolentes vero obedire excommunicans². Cuius presentiae se Sifridus exhibens, ab eo in sacerdotem et episcopum consecratur³, et cum ipsius et Ottonis regis commendaticiiis litteris Romam progressus, ab Innocentio papa accepto pallio confirmatur⁴.

*) Haec desunt B.

**) Adolfo add. C2.

†) Henrico pala-

tino fratre regis C2. ††) electo add. C2.

Recensio II. codd. B.

4. Anno Domini^c 1201.

Ad dilatandos terminos suos rex Otto, contracta manu valida, ad superiores partes se transtulit et usque Wicinburg^d pervenit, episcopo Coloniense et palatino comite Sifridoque cum suis complicitibus auxilia prebentibus. Venit etiam Coloniam circa festum apostolorum Petri et Pauli Guido cardinalis Prenestinus episcopus, a sede missus apostolica, Phylippum et quoslibet eius fautores excommunicatos pronuntians et ad determinatum diem ad colloquium omnes episcopos invitans regni Theutonici, venientes ut obedirent^e Ottoni regi ex auctoritate precipiens apostolici, nolentes vero obedire excommunicans. Cuius presentiae se Sifridus exhibens, ab eo in sacerdotem et episcopum consecratur, et cum ipsius et Ottonis regis commendaticiiis litteris Romam progressus, ab Innocentio papa accepto pallio confirmatur.

a) Luthg. B1. b) Wixinburch C1; Wirceburg C2. = c) inc. add, sed post del. B1. d) Wirceburg corr. Wicinburg B1; Wirceburg B2. Fr. e) obediret B1.

1) Weissenburg in Alsatia. 2) Cf. Ann. S. Gereonis, infra. 3) Sept. 30, ibid. 4) Anno 1221, Mart. 21.

Recensio I. codd. C.

Per idem tempus Alexius, patre suo eiecto et incarcerato, de Grecia fugiens, venit in Alemanniam ad Philippum regem, sororium suum, et ibi per aliquot tempus demoratur et honorifice tractatur.

Eodem anno Balduwinus^a comes Flandrie cum multo apparatu Iherosolimam tendit. Transiens autem Franciam, infinitam pecuniam, quam quidam Folco, qui dicebatur mirabilium operator¹, ad hoc iter congregaverat, ab ipso suscepit. Inveniens etiam ibidem Bonifacium marchionem de Monte-ferreo, hortatur eum cruce signari et secum proficisci. Qui votis eius annuens et pro nomine Ihesu crucem sibi affigens, iturum se^b promittit. Consilio itaque inter eos habito, quendam nobilem virum ad fabricandas naves cum pecunia premittunt. Quem prosecuti, invenerunt eum plus quam octoginta milia marcarum in extructione navium expendisse. Sed cum propter pacem in transmarinis partibus inter christianos et ethnicos factam et diutinam ceterorum expectationem per longum tempus moras facerent, consumptisque omnibus que extulerant, egere inciperent, dux Veneciarum², vir prudentissimus, eosdem adiit, plurima munera optulit et omnem inopiam illorum sublevare promisit, si ad expugnandam quandam civitatem regis Ungarie nomine Iazarim³, cum eo proficisci disponent. Nam in eadem civitate idem dux captus et cecatus fuerat. Illi vero considerantes, sibi pecuniam defecisse nec sine magnis sumptibus posse procedere, nec honeste ad patriam redire, communicato consilio, cum illo profecti, civitatem mox aggrediuntur et expugnant, expugnatam evertunt, cives in ore gladii occidunt, ingentem predam inibi repertam inter se dividunt et cum maximis spoliis nimium locupletati recedunt.

Recensio II. codd. B.

Per idem tempus Alexius — — tractatur. ut *Recensio I.*

Eodem anno Baldwinus comes Flandriae cum multo apparatu Iherosolimam tendit. Veniensque ad mare cum Bonifacio marchione de Monte-ferreo, qui ei in via sociatus fuerat, maximam pecuniam in extructione navium ibidem expendit. Cum autem diu ibi morarentur propter adventantium peregrinorum expectationem et propter datam pacem in transmarinis partibus inter christianos et ethnicos, cotidieque pecunia deficiente, egere inciperent, dux Veneciarum eosdem adiit, plurima munera optulit et ad expugnandam quandam civitatem regis Ungarie nomine Sadram³, ubi idem cecatus fuerat, invitavit. Qui necessitate inopie compulsi, mox cum illo profecti, civitatem aggrediuntur et expugnant, ingentem predam inibi repertam inter se dividunt, et cum maximis spoliis nimium

a) Baldwinus C2. b) deest C1.

1) *V. supra p. 173.* 2) *Heinricus Dandolo.* 3) *Iadera, Zara.*

Recensio I. codd. C.

Quapropter a papa rogatu regis Ungarie omnes excommunicantur, sed postea interventu Alexii, filii Tyrsacis imperatoris Grecia, solvuntur et ad expugnandam Constantinopolim cum eo proficiscuntur.

5.^a Anno dominicae incarnationis 1202.

Otto rex et Adolfus Coloniensis archiepiscopus cum aliis quibusdam principibus colloquium habuerunt apud Traiectum, que supra^b Mosam sita est¹, de re publica et de diversis negociis, que ipsos tunc temporis urgebant. Una tamen de precipuis causis huius colloquii fuit de inimiciis, que inter ducem Brabantie² et comitem de Gelre³ pullulabant. Siquidem uterque manum validam contraxerat, nec sine detrimento pauperum vel oppidanorum conflictus eorum terminari poterat. Tandem pace inter utrosque reformata⁴, et rege cum episcopo Coloniā^c regresso, oritur inter eos gravissima dissensio coram cardinali et prioribus et burgensibus, et vix per triduum sedatur. Causa autem huius discordie erat^d scilicet de teloneis et moneta et de iniustis vectigalium exactionibus et de violata pace negociantibus. Auditis autem allegationibus utrorumque, regis scilicet et episcopi, mediante legato, sub cuius iudicio hec agebantur, ipsorum utriusque derempta^e est dissensio, tali conditione ut omnis exactio violenta cassaretur et pax negociantibus firmissima stabiliretur⁵. Per idem tempus dux Brabantie Hollandiam cum exercitu intravit et T[heodericum] comitem eiusdem provincie cum pluribus nobilibus cepit. Nam idem comes, ut dicebatur consilio Gelrensis, fines eius igne vastaverat; unde idem comes de Gelre territus, cum se ad ducem ut se excusaret contulisset, ipse memor infidelitatis eius et versutie et ipsum cepit et custodie mancipavit⁶. Ipso tempore orto in Westfalia^f bello inter Symonem de Tickenburg^g et Herimannum de Ravensberg, Symon in

Recensio II. codd. B.

locupletati recedunt. Quapropter a papa excommunicantur, sed postea interventu Alexii, filii Tyrsacis imperatoris Grecia, solvuntur et ad subdendam orientalem ecclesiam Romane cum eo diriguntur.

5. Anno Domini 1202.

Otto — — stabiliretur. = *Recensio I.*

a) *deest C2.* b) *super C1.* c) *Coloñ B1.* d) *fuit B1.* e) *ita B1. C1. 2.*
f) *Wesfalia C1.* g) *Tykkenburh C1.*

1) *Mastricht.* 2) *Heinricum.* 3) *Ottonem.* 4) *V. Cont. II, supra p. 172.* 5) *Cf. pactum Ottonis cum Adolfo archiep. LL. II, p. 206.*
6) *Cf. Cont. II. l. l.*

Recensio I. codd. C.

conflictu occubuit, et Herimannus cum filio a filio^a eiusdem Symonis capitur et custodie mancipatur.

Cunradus episcopus Herbipolensis^b in festo sancti Nicholai *Dec. 6.* a quibusdam pravis hominibus crudeliter occiditur.

6.^c Anno dominicae incarnationis 1203.

Philippus dux Suevie, exercitu valido congregato, intravit Thuringiam, ut Herimannum^d lantgravium humiliaret, ea de causa quod ipsum reliquisset et Sifrido contra voluntatem suam adhereret et foveret et que in partibus Thuringie^e reditus et iura Mogontine sedi essent attinentia in sui hostis usus redeget. Sed per exploratores discens, palatinum comitem cum quingentis militibus et trecentis sargantis in auxilium lantgravio venire et regem Boemie cum sexaginta milibus appropinquantem, rura queque proxima incendio consumpsit, et sic profugus cum suis Erpfort se contulit. Quo lantgravius comperto, cum Boemo et palatino omnique quem contraxerant exercitu civitatem vallaverunt, sperantes se illum capturos^f. Philippus autem nocte media cum paucis exiens, ad orientales marchiones se contulit, ut auxiliis contractis quoquo pacto milites inclusos liberaret. Principes autem eius discessum audientes, soluta obsidione, cum 9 diebus eadem obsidio viguisset, habito consilio, ne darent ipsi copiam exercitum congregandi, persecuti sunt eum unanimi consensu, et invadentes terras marchionum, omnia rapinis, incendiis et variis calamitatibus partes illas everterunt. His ita patrat, rex Otto superveniens cum exercitu et applaudens his que acciderant, cum fuisset favorabiliter a cunctis susceptus, decrevit cum principibus, ut confirmaret fidelitatem Boemi sibi, quatenus idem coronaretur ab eo. Quod et factum est in die sancti Bartholomei sollempniter apud *Aug. 24.* Marsburg^g, consecrante eundem in regem^h domino Guidone,

Recensio II. codd. B.

Cunradus — — hominibus occiditur. = *Recensio I.*

6. Anno Domini 1203.

Philippus — — usus redeget. Perpendens autem palatinum comitem et regem Boemie cum copioso exercitu illi in auxilium venisse, rura queque proxima incendio consumpsit, et sic — — illas everterunt. His ita patrat, rex Otto superveniens cum exercitu, a cunctis favorabiliter suscipitur; et Boemus, fidelitate promissa, ab ipso coronatur et in festo sancti Bartolomei apostoli a Guidone ecclesiae Romane legato apud Marsburg in

a) cum filio suo eiusdem, a ante filio post superscr. C2. b) Erpibol. C1; Erbipol. C2. c) deest C2. d) Hermannum C2. e) Tur. C2. f) sp. i. capere B1. g) Marsburch C1. h) rege C1; e. regem in d. C2.

Recensio I. codd. C.

sedis ecclesie Romane legato. Ibi etiam lantgravius Ottoni regi fidelitatem, quam pridem fecerat, iteravit et confirmavit, presentibus omnibus qui tunc aderant principibus.

Ipso anno mortuus est Herimannus Monasteriensis episcopus, et facta est^a dissensio pro electione; nam priores et ministeriales elegerunt Ottonem, maioris ecclesiae Bremensis prepositum, comites autem et liberi ipsisque attinentes abbatem de Claolt¹ elegerunt. Cum autem id sopiri non posset, appellaverunt Coloniam ad audientiam cardinalis, ut eius iudicio eorum causa terminaretur. Habito igitur conflictu in ecclesia sancti Pantaleonis, ubi tunc cardinalis erat et archiepiscopus Coloniensis et multi principes convenerant^b, scilicet dux Lovanie^c et Adolfus comes de Scohuinburch necnon episcopus^d Osnaburgensis^{e.2} et alii principes quam plures, allegationibus habitis utrimque^f, cum terminari ipsum negotium non posset, appellaverunt ad audientiam summi pontificis tali modo, ut^g neuter eorum in res et bona episcopi manus mitteret; in quo conventu excommunicavit cardinalis episcopum Magedburgensem^{h.3} et Bremensem⁴, eo quod contraria sentirent regi Ottoni contra preceptum apostolici.

Eodem anno Constantinopolim, a Constantino Magno constructa etⁱ semper insuperabilis existens, capitur⁵. Constantinus enim imperator quondam a beato Silvestro baptizatus, Romam cum tota Italia beato Petro et successoribus eius tradidit⁶ et in Grecia urbem nominis sui Constantinopolim constituit, que prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperii et capud totius Orientis esse voluit. Successores etiam^k eius imperatores edificiis^l magnificis pluribus et divitiis eam replentes ornaverunt, reliquias quoque

Recensio II. codd. B.

regem sollempniter consecratur. Ibi — elegerunt. Unde continuo episcopatus diversis calamitatibus et miseriis pessundatur.

Eodem etiam anno Constantinopolim, a Constantino Magno constructa, invaditur et capitur. Constantinus enim imperator quondam a beato Silvestro baptizatus, Romam cum tota Italia beato Petro et successoribus eius tradidit et in Grecia urbem nominis sui Constantinopolim constituit, que prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperii et capud totius Orientis esse voluit. Hanc etiam divitiis replens et edificiis ornans, reliquias sanctorum apostolorum et aliorum sanctorum ex diversis mundi partibus collectas illic reposuit.

a) deest C1. b) convenient C1. c) Lovannie C1. d) deest C2. e) Osnabrugensis C1. f) utrumque C1? 2? g) post suppl C2. h) Magelburgensem C1. i) deest C1? k) et C2. l) deest C2.

1) Klaholz. 2) Gerhardus. 3) Ludolfum. 4) Hartwicum. 5) Haec ad a. 1204. pertinere, satis constat, sed ante pascha gesta sunt. 6) Privilegium falsum chronico inseruit monachus S. Pantaleonis; supra p. 6.

Recensio I. codd. C.

sanctorum apostolorum et aliorum sanctorum ex diversis mundi partibus collectas illic reponentes, exaltaverunt.

Recensio I. et II.

Capta igitur urbe, divitiae repperiuntur inestimabiles, lapides preciosissimi et incomparabiles, pars etiam^a ligni dominici, quod per Helenam de Iherosolimis translatus auro et gemmis preciosis insignitum in maxima illic veneratione habebatur, ab episcopis qui presentes aderant incisum, cum aliis preciosissimis reliquiis per nobiles quosque partitur, et postea eis^b revertentibus ad natale solum, per ecclesias et cenobia distribuitur.

Quomodo autem [primo^c subacta sit], et Alexius cum patre suo, qui a fratre suo eiectus et incarceratus fuerat, sit reductus, per hanc epistolam, quam comes de Sancto Paulo duci Brabantiae misit, potest agnosci¹:

Precordiali^d amico suo H[einrico] duci de Lovanio, viro nobili, H[u]go comes Sancti Pauli. Statum pauperrimi exercitus Ihesu Christi nobilitati vestre declarare desidero. Noverit ergo serenitas vestra, quia Alexis, filius Tirsaci^e quondam imperatoris Constantinopolitani, quem frater eius propter ambitionem imperii excecavit, venit ad nos apud Corfaut, ibique genibus flexis, profusis lacrimis, universitatem nostram exorans, quatinus Constantinopolim venientes cum ipso, ei auxilium^f prestaremus, ut ipse avunculum suum, qui erga patrem suum tantum scelus perpetraverat, a regno per auxilium nostrum expelleret, quod per ambitionem sibi usurpaverat et iniuste possederat. Super hoc autem fuit inter nos maxima dissensio et ingens tumultus; omnes enim clamabant ire apud Accaron^g; pauci fuerunt plus quam viginti qui^h Constantinopolim collaudassent, quorum fuitⁱ unus marchio, comes** Flandrensis, comes Ludewicus^k et alii quorum nomina ad presens reticentur. Qui omnes toti exercitui ostendentes manifeste, quod via Iherosolimitana erat omnibus inutilis et dampnosa, cum ipsi essent inopes et victualibus inmundi, nec esset aliquis inter eos qui milites ad stipendia et sariantos^l ad solidum detineret, vel qui petraros faceret protrahi nec alia instrumenta bellica produci. Tandem vero vix nobis acquieverunt, tali tamen con-*

*) Conradus add. C2.

**) Balduinus add. C2.

a) et C2. b) deest C2. c) primo subacta sit des. C1. 2. d) Epistola rubra in margine B 1. e) Tirsacis C1; Tyrsacis B1. f) in a. B 1. g) Acharon C1. 2. h) qui viam Const. M. i) unus fuit C2. k) L. c C2. l) sargantos C2; sariantes C1.

1) Simile harum litterarum exemplar ediderunt Martene et Durand, Thes. I, p. 784; ex quo eas attuli lectiones, quae codices nostros confirmare vel emendare possunt. Editae sunt ex utroque exemplari Bouquet cont. XVIII, p. 517.

Recensio I. et II.

ditione, quod apud Constantinopolim moram nullatenus facerent ultra mensem, nisi voluntate sua propria morarentur. Responsum est eis, quod brevis [morae^a] mentio publicata non erat nobis necessaria, quia Greci nos minus formidarent, si brevis morae spacium presciretur; attamen impetraverunt a nobis, ut de mora solius mensis eis securitas prestaretur in palam; et ita factum est. Quo facto, iuvenis imperator promisit nobis, quod toti exercitui nostro per annum victualia largiretur integrum et quod 10 milia militum ad annum^b Sanctae Terrae succursum ad sumptus^c suos haberet; promisit enim, quamdiu viveret ad stipendia sua se in Terra Sancta 500 milites habiturum, et quod duci Veneti 100 milia marcarum argenti et totidem exercitui nostro erogaret. Quibus compositis et communi utilitate^d concessis, naves nostras conscendimus^e, dehinc ad portum Buccaviae octavo die applicantes; ab eo loco 100 leuce Constantinopolim usque numerantur; a portu vero isto usque Constantinopolim per strictum mare et velociter currens transitur. Inde per illud fretum navigantes, transivimus Brachium sancti Georgii et portum^f cepimus ad firmam terram versus Yconium, qui portus distat a Constantinopolim una leuca. Ibi dem stupuimus valde ammirantes super hoc, quod nemo amicorum, nemo parentum iuvenis imperatoris, qui nobiscum erat, seu aliquis nuncius eorum venit ad eum, qui ei statum Constantinopoli declararet. Non mora, imperator imperium tenens duci Veneti^g, marchioni, comiti Flandrensi, comiti Ludewico et nobis nuncios suos^h destinavit. Nos vero secretum inter nos ineuntes consilium, diximus, quod imperatoris nuncios nullatenus audiremus, nisi prius se ab imperiali cathedra deponeret maiestatis, aliter ipsum vel eius nuncios nequaquam auscultaremus. Nolebamusⁱ enim, quod Greci nos muneribus attemptarent vel mollirent. Interim imperatoris exercitus in littore nobis opposito paratus erat nobis transitum inhibere, ostendens animositatis ymaginem preliandi nobiscum. Quod videntes, ad peccatorum nostrorum cucurrimus confessionem, in Dei solum misericordia confidentes. Postea nostras ordinavimus pugnas; deinde nos omnes armati intravimus naves usarias et galeidas, quae vasa navigio apta 200 numero fuerunt preter naviculas et bargas. Cum vero Deo ducente ultra fuimus applicati, omnes Greci, qui convenerant ut transitum nobis impedirent, ita Dei gratia a nobis elongarunt, quod aliquem eorum

a) ita M; deest codd.

b) annum?

c) sumptos B 1. 2.

d) voluntate M.

e) concendimus B 1. 2. C 1. 2.

f) per portum B 1.

g) Venetiae M.

h) deest C 2.

i) nos add. C 1.

Recensio I. et II.

etiam volatu sagittae vix potuimus attingere. Inde perreximus ad quandam turrin fortissimam que Galatha nuncupatur^a, in qua firmabatur catena ferrea grossa nimis, quae posita super^b ligna transversa mare transnatabat, attingens usque ad muros civitatis. Catena illa portum servabat, iuxta quam naves et galeide civitatis cum bargis erant latere ad latus coniuncte, nobis introitum inhibentes. In turri siquidem sepedicta erant sarianti^c Anglici, Pisani, Ieveniani^d, Dachi, ad eam servandam^e et protegendam constituti, qui exhibant turrin et introibant sicut et quando volebant ad sagittandum nostros. Super turri autem illa locuti fuimus^f cum duce Veneti^g, viro prudentissimo et discreto, dicentes ei, quod nullo modo posset capi, nisi per minitores et petrarias^h caperetur. Respondit nobis, quiaⁱ iuxta catenam antedictam faceret naves suas protrahi^k, suas erigeret petrarias cum variis^l instrumentis super naves; nos quoque nostra faceremus ingenia erigi super terram, et^m sic undique turris obsessa Dei nostroque auxilio de facili caperetur. Dum autemⁿ hec proponerentur, sarianti in turri latitantes nostris gentibus sagittando inportunos faciebant insultus^o. Verum nulla^p vice in nos fecerunt salitiones, quin forent acriter retromissi et suorum dampna multimoda sustinerent. Tercia vero die post tentoria nostra ibidem confixa illi deintus exeuntes, nostris quibusdam militibus et peditibus preter nos fecerunt insultus. Petrus vero de Braielcuel^q cum quibusdam militibus et sariantis armatus superveniens, sic eos cum festino impetu atrociter invasit, quod ei non potuerunt resistere nec ad turris refugium remeare; immo oportuit quosdam eorum nostris instantibus prosilire in mare, et ibi submersi fuerunt, quidam^r truncati, quidam vero retenti. Statim Deo mirabiliter operante turris absque bellico instrumento capta et catena rupta fuit. Mox siquidem navibus civitatis retro abeuntibus, naves nostrae liberum portum habuerunt, et quosdam eorum simul cum galeidis, naviculis et bargis ceperunt. Tunc vero nostris navibus et nobis ordinatis ad pugnam, processimus iuxta litus ad quendam pontem lapideum, distantem a turre prenominata una leuca. Pons vero ille protensior erat parvo ponte Parisiensi, et erat adeo strictus, quod^s tres equites iuncti^t simul lateribus vix^u per illum

a) nuncupabatur B 1. b) supra B 1. c) carianti C 2. d) Ievenani C 2; Leveniani B 1; Geneciani M., quod Genuenses indicare videtur. e) serv. et des. B 1. f) sumus C 2. g) Venetiorum M. h) petrarios C 1. 2. i) et C 1. 2. k) protrahi C 1. l) inst. variis B 1. m) ut M; deest B 1. n) deest C 1. o) assultus B 1. p) non nulla codd. q) Branicol M. r) deest C 2. s) ut B 1. t) coniuncti C 1. 2. u) vix possent per i. tr. C 1. 2.

Recensio I. et II.

possent transire; vadis profundis existentibus, non^a poteramus alias transire, nisi multam faceremus torsuram. Si vero a nostro navigio longe distaremus, fortasse periculum magnum incurrissemus et dampnum. Cum pervenissemus ad pontem ipsum, Dei patientia nullo obstante pertransivimus^b, et procedentes tentoria nostra^c fiximus inter palacium imperatoris et palacium Boimond, et sic propinquavimus palacium quod Placherna dicitur, quod sagittae nostrae cadebant supra palacium et infra palacium per fenestras, et sagittae Grecorum super tentoria nostra. Hoc facto exercitum nostrum conclusimus grossis^d palis et circumcinximus liciis, deinde instrumenta nostra bellica et petrarias ereximus ante muros. Dux vero Veneti^e super quamlibet navim constrinxit^f de antempnis^g pontem altissimum in altitudine 100 pedes habentem, et super^h quemlibetⁱ pontem poterant ire 4 milites de fronte. Preterea quilibet usarius mogonellum suum habebat erectum. Dum autem^k hoc fieret, Greci nobis pede et equo plures instanter fecerunt insultus. Verum super hoc quam nos deterius habuerunt. Quadam die maxima militum multitudo de quadam porta catervatim egrediens, quae porta patet a dextera parte palacii superius, exiliit et nos provocavit ad arma; quos nostri cum ingenti impetu et forti audacter^l repulerunt, quod multi eorum, altero alterum inculcante, corruerunt in fossas; inter quos filius ducis de Durato, qui inter Constantinopolitanos fortior et pulchrior dicebatur, cum aliis quibusdam peremptus est. Crastina quoque die quedam cohors militum civitatis per portam Blachernae exivit ea parte qua ingenia nostra bellica erigi feceramus; sed Deo iuvante retromissi sunt turpiter et potenter. Tunc quidam retentus est vir nobilissimus, potentior et in milicia melior omnibus Constantinopolitanis, qui consiliarius imperatoris erat. Die Mercurii post ordinationem^m fuit et propositum, quod in crastino fieret ad civitatem assultus, videlicet dux Veneti per mare, comes Flandrensis, comes Ludewicusⁿ per terram assilirent, et marchio cum illis. Ego siquidem et M. de Montmorenci^o et marscalcus^p Campaniae O. de Sancto Cyrone, dum assultus fieret, custodiremus exercitum forinsecus inter vallum et campos^q; et sic fecimus. Facta autem ordinatione et proposito terminato, dux et Venetii cum quibusdam de

a) et non C1. 2. b) transivimus B1. c) deest C1. d) gssis (gressis) codd.
e) Venetiae M., et ita infra. f) construnxit corr. constrinxit C2; constituit M.
g) autempnis codd. h) supra C1. 2. i) quamlibet B1. C1. 2. k) deest C1.
l) audacter B1. m) ordinatum M. n) Ludowicus B1. o) Montmorenei B1. 2.
C2; Montmorener C1; Monte-Morentiaco M. p) marescallus C1. q) campum
corr. campos B1; per campos M.

Recensio I. et II.

nostris, qui navigio potenter instabant, prope muros navibus applicatis, scalas muris acclinantes, intraverunt cum virtuoso impetu civitatem, 30 turribus lucri factis^a iuxta quantitatem atturbati^b, et de civitate non modicum combusserunt. Nostri quoque suos per terram facientes insultus, scalis similiter muro apposis, suas super muros posuerunt banerias et vexilla. Minitores vero muros inferius subcavantes, unam turrim straverunt. Tunc imperator, civitatis incendio et nostris insidiis undique coartatus, constituit ad portas singulas, quae ad campos exitum faciebant, turmas militum non paucorum, ut nos circumquaque assilirent et invasos involverent et truncarent. Econtra nos similiter nostras ordinavimus pugnas, comes Flandrensis* cum suis, ego quoque cum meis, uterque in suo cuneo consistens. Fecimus autem custodiam, et equitavimus ordinate et coniuncti contra prelium nobis contrarium, eos adeo appropinquantes, quod eorum sagittarii et balistarii trahebant in nos, nostri quoque in ipsos. Cum ipsi viderent nos magnanimos esse et constantes, ordinate procedere et seriatim, et nos non posse faciliter expugnari vel corrumpi, ipsi valde perterriti et confusi cedentes nobis, non ausi fuerunt Dei gratia dimicare nobiscum. Et sciatis, quod non fuimus in toto exercitu nostro plures quam quingenti^c milites et totidem equites, sariantes non^d habuimus plures quam duo^e milia peditum; maior enim pars statuebatur ad ingenia nostra conservanda. Videntes^f autem eos fugere et abire, nolimus insequi, ne forte per eorum dolos et insidias exercitui nostro et bellicis machinis nostris vel turribus, quas Veneti ceperant, dampnum inferrent. Imperator vero rediens nocte ad palacium suum, asseruit se in crastino pugnaturum nobiscum. Eadem autem nocte media imperator latenter aufugit. Die vero Iovis^g, sicut imperator promiserat, de-^{Jul. 17.} buimus pariter dimicare. In crastino Deo cooperante fuit civitas reddita nobis, et tunc fuerunt 8 dies completi a civitatis obsidione. Tunc vero Tirsacus imperator et imperatrix, uxor eius, videlicet soror regis Ungariae, qui diu in horrore carceris tenti fuerant et inclusi, nobis gratias multimodas referentes, mandaverunt, quod per Dei gratiam et nostrum auxilium fuerant a carcere liberati, et quod decus imperii rehabebant, et nos in crastino veniremus in palacium tamquam in nostrum cum filio suo diu desiderato;

*) B[aldwinus] add. C2.

a) fractis B1. C1. 2. b) atrebatu M.; sed neutrum intelligo. c) ducenti M.
d) deest C2. e) undecim C2. f) Hec videntes C1; Nos vero vid. M. g) Iohannis miro sane errore P.

Recensio I. et II.

et ita fecimus et manducavimus cum eis cum magnis exultacionibus et^a honore sollempni. Hoc equidem vos scire volo¹, quod eo usque in negocium Salvatoris processimus, quod orientalis ecclesia, cuius olim metropolis erat Constantinopolim, cum imperatore et universo imperio eius capiti suo Romano pontifici, sicut fuit antiquitus, renodata, Romanae ecclesiae sese esse filiam recognoscit et vult de cetero eidem more solito humiliato capite devotius obedire. Ipse etiam eiusdem ecclesiae patriarcha huic aspirans operi et applaudens, suae dignitatis pallium a summo pontifice recepturus Romanam sedem ulterius adibit, et ipse super hoc^b cum imperatore iuramenti prestitit cautionem². Nos^c igitur tot et tantis utilitatibus^d provocati et spe sancta futurorum bonorum detenti, apud civitatem prescriptam proposuimus hyemare et hoc idem^e fratribus nostris, qui in transmarinis partibus nostrum prestolantur adventum, curavimus nunciare, ut ipsi, auditis nostrorum rumoribus gaudiorum, quorum esse eos participes preoptamus, amminiculo sanctae spei suffulti nos Constantinopolim expectent. Noveritis etiam, quod accepimus tornamentum contra soldanum^f Babyloniae ante Alexandriam. Si quis ergo Deo vult servire, cui servire est regnare^g, et nomen habere milicie conspicuum et clarum, tollat crucem et sequatur Dominum et veniat ad tornamentum Domini, ad quod ab ipso Domino invitatur. Valete^h.

Qualiter autem, Tirsachio mortuo, Alexius se ab eis abalienaverit et mala pro bonis reddiderit, et quomodo ab eis capta civitate Baldewinus comes Flandrie in imperatorem sublimatus sit, per hanc epistolam, quam idem comes Adolfo Coloniensi archiepiscopo transmisit, cognosci potest³:

Reverendoⁱ patri suo et karissimo domino^k et consanguineo suo A[dolfo] Dei gratia Coloniensi archiepiscopo Baldewinus eadem gratia fidelissimus in Christo imperator a Deo coronatus, Romanorum^l moderator et semper augustus,

a) in C1. b) hec C1. 2. c) Hos B1. 2. C2. d) ulitatibus B1, corr. utilitatibus B2. e) ita M.; id B1. 2. C1. 2. f) soltanum B1. g) r. est C1. 2. h) Val' C1. 2. i) Epistola rubr. in B1. 2. k) d. kar. C2. l) Romanorum post corr. Romanie B1; Romanus Arn.

1) Compluria hic omissa sunt.

2) Reliqua desunt apud Mart.

3) Hanc epistolam encyclicam recepit etiam Arnoldus Lubicensis VI, 20, SS. XXI, p. 226. Exstat praeterea inter epistolas Innocentii III, et inde edita Bouquet XVIII, p. 520, et apud Tafel et Thomas, Fontes Austr. XII, p. 502.

Recensio I. et II.

Flandriae et Hinehau^a comes, consanguineus et fidelis suus, 1204. omnem beatitudinem vitae quae nunc est et futurae. Cum christianae religionis zelo, immo et nostrae speciali amore personae, quae circa nos aguntur paternitas vestra scire desideret, serenitati vestrae declarandum esse decrevimus, quam mira circa nos usa sit divina clementia novitate, quamque non nobis quidem, sed nomini suo gloriam dederit omnibus seculis admirandam. Mirabilibus eius circa nos semper mirabilia succedunt, ut etiam infidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur haec omnia, cum nichil speratum á nobis aut provisum ante contigerit, sed tunc demum nova nobis Dominus procurarit auxilia, cum nichil humani videretur superesse consilii. Et quidem, si bene meminimus, per litteras paternitati vestrae transmissas nostri progressus et status narrationem eo usque deduximus, ut, urbe populosa capta violenter a paucis, tyranno fugato ac filio Tyrsachii^b Alexio coronato, mora nostra promissa foret et ordinata per hiemem, ut potenter optinerentur, si qui resistere videbantur Alexio. Et nunc breviter narranda suscipimus quae circa nos postea contigerunt, eo prenotato, quod, sicut non opera hominum fuere sed Dei quae Grecis intulimus, ita non hominum opera fuere sed demonum quae cum imperatore novo Grecoque per omnia Grecia nobis ex perfidia consueta retribuit. Nos siquidem, ne discordiae fomitem inter nos et Grecos ministraret moribus nostris adversa barbaries, de civitate exeuntes, ex adverso civitatis interiacente portu ad preces imperatoris castra posuimus; et ex insperato, seu innata malicia, seu Grecorum seductus perfidia, animo recedit á nobis cui tanta beneficia contulimus. Ipse enim in omnibus^c cum patre, patriarcha et mole nobilium nobis promissis periurus et mendax, tot incurrit periuria quod^d nobis prestitit iuramenta. Unde nostro tandem destitutus auxilio, prelia contra nos meditatur incassum et navigii, quod eum adduxerat et sublimaverat ad coronam, procurat incendia; sed voto tam crudeli, Deo nos protegente, fraudatur; fit pars sua per cuncta deterior, et hominum suorum cedes, incendia et rapinae proveniunt. Inminente foris pugna, intus timoribus coartatur, imperatorem ei emulum parantibus Grecis, ea occasione captata, quod nullum ad auxilium nostrum deberet habere confugium. Cumque eidem evadendi spes unica restaret in nobis, iuratum sibi quendam Morchulfum^e nomine, sanguine sibi propinquum, de quo pro beneficiis

a) Hinehaut corr. Hinchaut C1. b) Isachii Bouq.; f. T. des. Arn. c) nobis promissis hoc loco habet B 1. d) ita codd. e) Morchulfum C2.

Recensio I. et II.

1204. *sibi impensis super omnes alios confidebat, mittit ad exercitum nostrum, qui Blakerne palacium nobis sub imperatoris et suo iuramento promittit in obsidium, donec nobis cuncta promissa reddantur. Accedit ad palacium recipiendum nobilis marchio; illudit Alexius marchioni, et quos iam nobis dederat spretis obsidibus, consueta periuria non veretur. Nocte insecuta Morchufus^a domino suo periurus et nobis, Grecis reddendi nobis palacii revelat archana, atque ex hoc in perpetuum eis eripi libertatem et ad hoc modis omnibus veniendum esse declarat, nisi deiciatur Alexius. Cuius prodicionis merito tercius in urbe imperator attollitur. In dominum dormientem et rei nescium sacrilegas mittit manus, eumque carcere tetro includens, tercium, Nycholaum^b quendam, qui apud Sanctam Sophiam imperiales infulas noviter usurparat, traditum sibi a Grecis, qui eum creaverant, prodicione, rursus incarcerat^c; mortuoque post modicum Tyrsachio, qui animum filii sui pre omnibus, ut dicebatur, a nobis averterat, acclamante clero Grecorum et populo, ut de terra tolleremur in brevi, tantum sanguinem nostrum sicientibus Grecis, prelia contra nos proditor iam^d dictus instaurat, urbem machinis et propugnaculis munit^e, quorum numerum nemo viderat umquam. Cumque murus mirae latitudinis, lapidibus minutis cementoque tenacitatis et firmitatis antiquae constructus, in altum valde consurgens, turres haberet amplissimas, pedibus circiter quinquagenis et paulo plus minusve distantes, inter quaslibet duas a parte maris, quo noster timebatur assultus, turris lignea erigitur super murum stationibus tribus aut quatuor, multitudinem continentibus armatorum, nichilominus etiam inter quaslibet duas turres seu petraria seu magonellus erigitur. Turribus autem supereriguntur lignee turres altissimae stationum sex, superque^f supremam stationem adversum nos porriguntur scalae, apodiationes¹ ex utraque parte et propugnacula continentes, paulo minus excelsis scalarum capitibus, quantum iacere in altum posset arcus a terra. Murum etiam ipsum murum circumcingit^g inferior duplexque fossatum, ne muris ulla applicari valerent ingenia, sub quibus possent latitare fossores. Interim mari terraque nos attemptat perfidus imperator, nos semper Domino protegente et suos frustrante conatus. Nam preter ordinationem nostram ad predam victualium*

a) Morchulfus C2. b) Nykolaum B1. c) incarceratur B1.2. C2. d) indictus codd. e) ita Arn. et O infra p. 217; muniunt codd. f) super quam codd. g) circumgingit corr. circumcingit B1.

1) i. q. adminiculum.

Recensio I. et II.

procul exeuntibus nostris usque ad mille animas hominum 1204. pugnatorum imperator occurrit in multitudine gravi. Primo congressu dissipatur omnino, cesis captisque non paucis sine dampno nostrorum; fuga ignominiosa consulens sibi, clipeum abicit, arma deponit et nostris vexillum imperiale dimittit nobilemque quam sibi preferri fecerat yconam, quam ordini Cisterciensi nostri dedicavere victores. Iterato navigium nostrum flammis aggreditur, intempestaeque noctis silentio 16 suas naves incensas, velis in altum expansis et inferius colligatis ad proram, flante fortiter austro, nostras mittit in naves; sed Domino faciente cum multo labore nostrorum custodimur indempnes^a, et ardentibus navibus clavis infixis, catenis herentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, et ab inminente mortis periculo a Domino liberamur. Nos igitur eum terrestrem provocamus ad pugnam, et ponte atque amne transmisso, qui exercitum nostrum separabat a Greeis, cuneis ordinatis, ante portam diu stetimus regiae civitatis et palatii imperialis, quod Blankerna^b nuncupatur, in nomine Domini agminum Israel, precedente cruce vivifica, parati ad prelium Grecos excipere, si eis placuisset exire. Et quidem pro miliciae exercitio exeuntem nobilem quendam nostri pedites trucidarunt. Sic in castra reversi, terra marique sepius provocamur, sed dante Domino semper ac triumphaliter^c obtemus. Mittit ad nos pacis fictae legatos perfidus incubator^d imperii, postulat et obtinet cum duce colloquium. Cumque eidem dux magnanimus obiecisset, quod nulla cum eo pacis posset esse securitas, qui dominum suum carcere conclusisset, postposita iurisiurandi religione et fidei, et ipsi praepreripuisse^e imperium, eidemque bona fide consuleret, ut dominum suum restitueret et humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se promitteret preces, et quod cum eodem domino suo misericorditer, si vellet, agere deberemus, ac quicquid contra nos egerat venenose, si rediret ad animum, imputare vellemus etati lapsuive^f consilii: et ille vana verba subintulit, quia quae responderet rationabiliter non habebat; obedientiam autem Romani pontificis et subventionem Sanctae Terrae, quam iuramento et scripto imperiali firmarat Alexius, adeo refutavit, ut vitam amittere precligeret Greciamque subverti, quam quod Latinis pontificibus orientalis ecclesia subderetur. Nocte^g igitur insequenti dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere, cum quo ipsa die

a) indepnas B 1. b) Blacherna Bouq.; et — nuncupatur des. Arn. c) triumphanter C 1. d) ita Arn. Bouq. et C infra p. 217; incubator codd. e) praepreripuisse B 1. 2; praepreripuisse C 1. f) lapsuive B 1. 2. g) Nocti C 1. 2; Noctu B 1.

Recensio I. et II.

1204. prandium sumpserat. Inde^a et clava ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis et costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confingit ereptam, ac^b imperiali sepultura concessa, propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat. Sic nobis hiemps tota perficitur, donec, navibus nostris scalis aptatis et instrumentis bellicis preparatis, nos et nostra recipientes in
- Apr. 9. navibus, 5. Idus Aprilis, hoc est feria sexta ante passionem Domini^{c. 1}, unanimiter pro honore sanctae Romanae ecclesiae et subventionem Sanctae Terrae navali prelio invadimus civitatem; et ea die, non^d sine multo tamen sanguine, fuimus tanta perpressi, ut inimicis nostris in obprobrium verteremur, quorum ea die pars fuit per cuncta superior, adeo ut tracta in terram Grecis compelleremur bellica nostra machinamenta relinquere et infecto negotio ad ripam redire cogeremur adversam, ea die, ut videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati vero plurimum et conterriti, sed demum in Domino roborati, definito consilio rursus instauramur
- Apr. 12. ad pugnam et^e quarta die, 2. Idus Aprilis, hoc est feria secunda post passionem Domini, flante borea rursum applicamur ad muros, scalis navium scalis turrium applicatis cum multo labore nostrorum, permultum^f resistentibus Grecis; sed ex quo comminus gladios sensere nostrorum^g, non diu belli anceps duravit eventus. Duae siquidem naves pariter colligatae, quae episcopos nostros, Suessionis^h videlicet ac Trecenensis^h, deferebant, quarum erant insignia 'paradysus' et 'peregrina', primae scalis suis scalas turrium attigerunt et felici auspicio peregrinos pro paradyso certantes hostibus admoverunt; prima muros obtinent vexilla pontificum, ministrisque celestium secretorum prima conceditur de celo victoria. Irruentibus igitur nostris, cedit Domino iubente multitudoⁱ infinita perpaucis^k, et propugnacula relinquentibus Grecis, nostri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cum imperator, qui non procul a muris in tentoriis stabat armatus, conspicaretur ingressum^l, statim tentoria dereliquit et fugit; nostri cedibus occupantur; civitas capitur populousa; recipiuntur in palaciis regalibus^m qui nostrorum enses effugiunt, multaque cede facta Grecorum, nostri sese recolligunt, advesperascente iam die arma

a) s. Iude, et B1. b) hac B1. c) deest O1. d) deest Arn. Bouq., ubi: s. m. nostrorum s.; et ita legendum esse, ostendit fragm. cod. C infra p. 219. e) deest B. f) permultum — nostrorum des. O1. g) Sewsionis O1. 2. h) ita B1. 2. C. 1. 2 (ensis e corr.); Suessionensem ac Trecensem Arn. Bouq. i) infinita multitudo B1. k) pro paucis codd. l) ingressus B1. m) deest B; imperialibus Arn. Bouq.

1) Dominica passionis Domini, i. e. Iudica, anno 1204. in diem 11. Aprilis incidit.

Recensio I. et II.

fessi^a deponunt, de assultu palaciorum in crastino tractaturi. 1204.

Suos recolligit imperator et crastinam hortatur ad pugnam, asserens, quod nostros in potestate nunc habeant intra^b murorum septa conclusos; sed nocte latenter dat terga devictus. Quo comperto, Grecorum plebs attonita, de^c substituendo imperatore pertractat, et dum mane facto ad nominationem cuiusdam Constantini procedunt, pedites nostri, non exspectata deliberatione maiorum, ad arma prosiliunt, et terga dantibus Grecis, fortissima^d et munitissima palacia relinquuntur^e, totaque in momento civitas obtinetur. Diripitur equorum innumera multitudo; auri et argenti, sericorum, preciosarum vestium atque gemmarum et omnium eorum quae ab hominibus inter divitias computantur tam inestimabilis habundantia^f repperitur, ut tantum tota non videretur possidere Latinitas. Et qui antea pauca negaverant, cuncta nobis^g divino iudicio relinquunt, ut secure dicamus, ut maiora his mirabilia^h circa bellorum casus nulla umquam narret hystoria, ut impleta prophetia manifeste videatur in nobis, quae dicit: 'Persequetur unus ex vobis centum alienos'; quia, si inter singulos victoriam Iosua 23, 10. parciamur, quilibet ex nostris non pauciores quam^a centum^a aut obseditⁱ aut vicit. Nunc autem non nobis victoriam usurpamus, quia salvavit sibi dextera Domini, et brachium cf. Ps. 97, 1. virtutis eius revelatum est nobis. A Domino tantum factum est istud, et super omnia mirabilia mirabile est in oculis Ps. 117, 23. nostris. Ordinatis igitur quae disponenda rerum poscebat eventus, ad electionem imperatoris unanimiter ac devote procedimus, et omni ambitione seclusa, cum 6 baronibus Venetorum venerabiles viros episcopos nostros, Suessionis^k, Halverstadensem^l et^m Trecensemⁿ et dominum^o Bethlehemitanum^p, qui a partibus transmarinis apostolica auctoritate nobis fuerat delegatus, Acconensem^q electum abbatemque Lucedii imperatoris sub^r Domino nostro constituimus electores. Qui, oratione premissa ut decuit, dominica Miseri- Mai. 9. cordia Domini personam nostram, quod a nostris meritis procul erat, unanimiter ac sollempniter elegerunt, divinis laudibus clero et^s populo pariter^a acclamante; sequentique dominica qua^t 'Iubilate'^u cantatur, precipiente Petro apo- Mai. 16.

a) deest B. b) inter C1. 2. c) de | stituendo B1; destituendo reliqui.
d) munitiss. et fortiss. B1. e) reliquuntur B1. C2. f) habun | tia C2.
g) divino nobis C1. 2. h) mirabiliora C1. 2. i) aut vicit aut possedit B1.
k) Seusionū C1; Sewsioñ C2. l) Halverstadensis C1, corr. Halverstadensi (ita B2),
ac deinceps Halverstadensē B1; corr. Halverstadensi C2. m) ac B1. n) Tre-
ceñ B1. C1; Trecenū C2. o) dominumque C1. 2. p) Beehleemitanum C1;
Bethleemitanum C2. q) Aeconē codd. r) nostro s. D. C1. 2; nostri Arn. Bouq.
s) ac B1. t) in qua B1. u) I. Deo B1.

Recensio I. et II.

1204. stolo^a regem honorificari eique obediri quasi precellenti, et
 Ioh. 16, 22. euvangelio annunciante, quod gaudium nostrum nemo tollet
 a nobis, cum ingenti honore ac tripudio, more^b etiam suo
 applaudentibus Grecis, ad honorem Dei et sanctae Romanae
 ecclesiae ac subventionem^c Terrae Sanctae gloriose coronatum,
 ad imperii fastigia Deo et hominibus amabiles patres memo-
 rati pontifices cum universorum applausu et piis lacrimis
 sublimarunt. Aderant incolae Terrae Sanctae, ecclesiasticae
 militaresque personae, quorum pre omnibus inestimabilis
 erat et gratulabunda leticia, exhibitumque Deo gratius
 obsequium asserebant, quam^d si civitas sancta christianis
 esset cultibus restituta, cum ad confusionem perpetuam
 inimicorum crucis, sanctae Romanae ecclesiae, terrae Ihero-
 solimitanae sese regia civitas devoveret, quae tam diu, tam
 potenter adversaria stetit et contradixit utrique. [Hec^e
 est enim, quae, spurcissimo^f gentilium ritu pro fraterna
 societate sanguinibus alternis^g ebibitis, cum infidelibus ausa
 est sepius amicitias firmare ferales, et eosdem mamilla diu
 lactavit uberrima et extulit in superbiam seculorum, arma,
 naves et victualia ministrando. Quod e contrario fecerat
 peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni Latinorum
 gente exempla quam verba. Hec est, quae in odium summi
 pontificis, apostolorum principis nomen^h audire vix pote-
 rat, nec unam eidem inter Grecos ecclesiam concedebat,
 qui omnium ecclesiarum accepit ab ipso Domino princi-
 patum, et, sicut eorum recolit recens memoria qui viderunt,
 legatum apostolicum morte tam turpissima dampnavit, ut
 pro apostolici culminis reverentia nec ipsam paginam pre-
 sentem sustineamus mortis illius recordatione polluere, cum
 nec inter martyres legatur ullaⁱ consimilis, licet penas eorum
 incredibiles invenerit ingeniosa^k crudelitas. Hec est, quae
 Christum solis didicerat honorare picturis, et inter ritus
 nefandos, quos^l sibi sprete scripturarum auctoritate con-
 finxerat, plerumque et lavacri salutaris^m facere presume-
 bant instando iacturam. Hec est, quae Latinos omnes non
 hominum nomine dignabatur, sed canum, quorum sangui-
 nem effundere pene inter merita reputabant, nec ulla peni-
 tentiae satisfactione pensabant laici monachi, penes quos,
 sacerdotibus spretis, tota ligandi atque solvendi consistebat
 auctoritas. Hec et huiusmodi deliramenta, quae epistolaris
 explicare non valet angustia, impletis iniquitatibus eorum,
 quae ipsum Dominum ad nauseam provocabant], divina

a) deest B. b) deest C2. c) subventionem C1. 2. d) qm̄ (quoniam) codd.
 e) haec desunt B, qui pergit: Denique divina i. f) spurcissimis C1. 2. g) alte-
 rius C1? h) deest codd.; suppl. P. i) ullo C1. 2. k) ingeminiosa C1; ingenimiosa C2.
 l) deest C2. m) plerumque iterum add. C1. 2.

Recensio I. et II.

iusticia nostro^a ministerio digna ultione percussit et, ex- 1204.
pulsis hominibus Deum odientibus et^b amantibus sese, ter-
ram nobis dedit omnium bonorum copiis affluentem, fru-
mento, vino et oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus,
aquis et pascuis speciosam, spaciosam^c ad manendum, et
cui similem non continet orbis aere temperatam. Sed nec
in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris nostris
sustinebimus vexillum regale deponi, donec, terra ipsa in-
colatu stabilita nostrorum, partes debeamus invisere trans-
marinas et dante Deo propositum peregrinationis explere^d.
Speramus enim in domino Ihesu, quod, qui cepit in nobis
opus bonum ad laudem et gloriam^e nominis sui, inimico-
rum crucis depressionem perpetuam perficiet, confirmabit
solidabitque. Celitudinem igitur vestram propensius exo-
ramus in Domino, ut gloriae huius atque victoriae et spei
preoptatae, cuius hostium magnum nobis^f apertum est,
velitis esse participes. Quod absque ulla vobis dubitatione
continget, si terrae vestrae^g nobiles et ignobiles cuiuslibet
conditionis aut sexus eisdem desideriis accensos ad veras^h
immensasque divitias capessendas, temporales pariter et
eternasⁱ, non solum permissa licentia, sed salutaribus
monitis accendatis. Universis enim dante Deo sufficimus,
quos nobis christianae religionis zelus adduxerit, universos
volumus simul et possumus secundum status suos varieta-
temque natalium et augere divitiis et honoribus ampliare.

Item ipso^k anno^l Tidericus^l comes Hollandiae moritur, et
traditur provincia^m comiti de Lo² cum filia sua. Quod gra-
viter ferens Wilhelmusⁿ, frater eius, congregatis militibus,
eundem comitem de Hollandia expulit et filiam fratris abstulit.

Recensio I. codd. C.

Anno dominicae incarnationis 1204.

Circa^o Kalendas Aprilis visus est per tres noctes ignis
discurrere per totum celum, ita ut tota regio ab eo illumina-
retur. Per idem tempus Philippus dux Sueviae cum ex-
ercitu Saxoniam intravit, ut castrum quoddam nomine

Recensio II. codd. B.

7. Anno Domini 1204.

Phylippus rex cum — — male pugnare. ut *Recensio I.*

a) nostroque m. d. u. percussis (s. e corr.) B. b) et a. s. des. B. c) et spac. C2;
ad m. spac. B. d) implere B. e) honorem B. f) deest C2. g) deest C1.
h) nostras codd. i) eterna B. k) Eodem anno C2. l) Tydericus C1; Theode-
ricus B1. m) traditur comiti de Lo provincia B. n) Willelmus C1. o) ita C1. 2;
in marg. infer. manu saec. XIII. post suppl. B1; in fine anni 1203. B2 et Fr.

1) Anno 1204, Febr. 4. 2) Ludowico.

Recensio I. codd. C.

Harlinginberch^a a rege Ottone constructum^{b.1} deiceret et cives Goslariae de oppressione eius et fratrum suorum liberaret; sed ubi eundem in forti manu sibi occurrere cognovit, consilio cum suis habito, recessit, satius ratus ad tempus cedere quam cum hoste male pugnare.

Circa ipsum tempus Tidericus Traiectensis episcopus cum exercitu et pluribus nobilibus Hollandiam intravit et provinciam comiti de Lo subiugavit, et Wilhelmum ex ea eliminavit, eo quod multis iniuriis ipsum episcopum frequentius provocasset et episcopatum eius incendiis et rapinis sepius vastasset. Sed^c Wilhelmo nusquam apparente, ter una die cum fratre eius Florentio et quibusdam nobilibus parti illius faventibus conflixit, pluribus eorum occisis, ceteris cum ipso Florentio captis et^d vinculis mancipatis. Sic comiti² ab episcopo subiugata omni provincia et obsidibus datis, cum episcopus reverteretur et comes cum suis in quodam oppido nomine Leidin degeret, prefatus Wilhelmus, de maritimis partibus contracta multitudo tam pedestris quam navalis exercitus, plurimos eorum captivavit, ceteris in palude submersis^e, et vix paucis evadentibus cum ipso comite^{f.*}. Estas calida et sicca.

Ipsa anno circa Iulium mensem Philippus rex, contracto^g maximo exercitu, Thuringiam intrat, quandam civitatem lantgravii Wicinse³ nomine obsidione^h vallat, regem etiam Boemiae cum maxima multitudine in auxilium ei venientem fugat, omnia per circuitum oppida igne exurit et vastat.

*) *Fragm. cod. C hoc loco inserit epitomen epistolae a Hugone scriptae, ex qua haec legi possunt:*

Quomodo Constantinopolim a peregrinis capta Baldewinus comes Flandrie imperator efficitur.

Mortuo Ysachio, qui animum filii sui Alexii a peregrinis, qui eum sublimaverant ad coronam, averterat,

Recensio II. codd. B.

Circa ipsum tempus Tidericus episcopus Traiectensis cum exercitu et pluribus nobilibus Hollandiam intravit et provinciam comiti de Los rursus subiugavit. Sed episcopo recedente, cum idem comes cum suis — — ipso comite. ut *Recensio I.*

Ipsa anno circa Iulium mensem Phylippus rex, contracto maximo exercitu, Thuringiam intrat, quandam civitatem lantgravi Wizense nomine obsidione vallat, regem etiam Boemie cum maxima multitudine in auxilium rei venientem fugat, omnia per circuitum oppida igne exurit et vastat.

a) Harlinginberg C2. b) syllaba con a manu quae rubras scripsit addita est, erasis litteris ex (?) quae prius scriptae erant B1. c) incipit fragmentum C, cuius scripturam retinui. d) et v. m. desunt C2. e) mersis B1. f) hucusque C. g) max. contr. ex. C2. h) deest C1.

1) Cf. Arnold. Lub. VI, 5, p. 217. 2) de Los. 3) Weissensee.

Recensio I. codd. C.

Considerans autem lantgravius, res sibi non prospere succedere et se regi non posse resistere, interventu quorundam principum supplex ad eum venit, eius se potestati^a et omnia sua tradidit¹. His ita gestis, Philippus ad subveniendum civibus Goslariae et ad evertenda quedam castra, civitati opposita rursus Saxoniam ingreditur; sed superveniente Ottone rege in multitudine gravi, ab inimicis undique concluditur, et vix auxilio palatini comitis Heinrici per noctem evadens, cum suis liberatur². Nam idem palatinus infidelis circa

Grecorum etiam seductus perfidia, in omnibus illis promissis periurus et mendax, tot incurrit periuria quod illis prestitit iuramenta. Unde eorum tandem destitutus auxilio, prelia contra eos meditatur incassum et navigii quod eum adduxerat procurat incendia; sed voto tam crudeli, Deo eos protegente, fraudatur; fit pars^b sua per cuncta deterior, et hominum suorum cedes, incendia et rapine proveniunt. Inminente foris pugna, intus timoribus coartatur^c, imperatorem ei emulum parantibus Grecis, ea occasione captata, quod ullum^d ad auxilium eorum deberet habere confugium. Cumque eidem evadendi spes unica restaret in illis, iuratum sibi quendam Morchuflum nomine, sanguine sibi amicum, de quo

[Blakern]e palacium eis sub [imperatoris et] suo iuramento promittit in obs[idi]um, donec eis promissa cuncta red[dantur]. Nocte insecuta Morchuflu[s domino] suo periurus, Grecis reddendi pe[regrinis] palacii revelat archana, [atque] ex hoc in perpetuum eis eripi l[iberta]tem, nisi deiciatur Alexius et pe[regrini] de terra proturbentur. Cuius prodit[ionis] merito tercius in urbe imperator a[ttol]litur. In dominum dormientem et re[si]ncium sacrilegas mittit manus, e[umque] carcere tetro includens, terc[ium] Nikolaum quendam, qui apud Sanc[tam] Sophiam imperator a Grecis crea[tus] fuerat, prodicione eorum sibi tradit[um] incarcerat, prelia contra eos pro[di]tor dictus instaurat, urbis ma[chi]nis et propugnaculis munit, quo[rum] numerum nemo viderat umqua[m].

Cumque murus mire latitudinis, lapidibus minutis cementoque te[na]citatis et firmitatis antique cons[truc]tus in altum valde consurgens, turres haberet amplissimas, pe[di]bus circiter quinquagenis et p[au]llo plus minusve distantes, int[er] quaslibet duas a parte maris, quo e[orum] timebatur assultus, turris lign[ea] erigitur super murum, inter quaslibet duas turres [petraria seu ma]gonellus erigitur. Murum etiam

Recensio II. codd. B.

Lantgravius vero videns eversionem terre sue, et animositatem regis se ferre non posse, interventu quorundam principum supplex ad eum venit et eius gratiam promeruit.

a) potestate C 1. 2. b) pax c. c) coartur c. d) ita c.; lege nullum.

1) Sept. 17. 2) Haec minus recte tradita sunt; cf. Winkelmann I, p. 326.

Recensio I. codd. C.

fratrem existens, ipso derelicto, ad Philippum se transtulit, pecunia ab eodem corruptus et promissione ducatus Saxoniae. Post hec Coloniensem archiepiscopum per Trevirens^a, Spirens^a et Constantiensem episcopos apud Andernacum sibi conciliat, et ut ducem Brabantiae et reliquos Lotharingiae nobiles fideles sibi efficiat, novem milia¹ marcarum ei donat, Salevelt^b etiam et alia quedam ab episcopo^c ablata redonat.

[possunt] latitare fo[ss]ores. [Int]erim mari terraque illos attemp[er]at[ur] perfidus imperator, semper eos Domino pro[te]gen[te] et suos frustrante conatus. [Na]m quidam^d ex peregrinis preter [ordi]nationem principum ad predam [vict]ualium exeuntibus usque ad mille [ani]mas hominum puguatorum imperator [occu]rrit in multitudine gravi, primo [cong]ressu dissipatur omnino, cesis cap[tis]que non paucis sine dampno illorum; [fug]a ignominiosa consulens sibi, [cli]peum abicit, arma deponit et eis [vex]illum imperiale dimittit nobi[lem]que quam sibi preferri fecerat yconam. [Ite]rato navigium eorum flammis [ag]greditur, intempesteque noctis silen[tio] 16 suas naves incensas velis [in] altum expansis et inferius colli[gat]is ad proram, flante fortiter [au]stro, eorum mittit in naves; sed Domino [faci]ente cum multo labore custodi[un]tur indempnes, et ab imminente^e [mo]rtis periculo liberantur. Ipsi autem [eu]m terrestr^d provocant ad pugna[m], et ponte atque amne [transm]isso, qui exercitum eorum separabat [a Gre]cis, cuneis ordinatis ante [po]rtam steterunt diu regie [civ]itatis, parati ad prelium Greco[rum] [ex]cipere, si eis placuisset exire. [Q]uod videns perfidus incubator

obiecit, quod ulla cum eo pacis posset esse securitas, qui dominum suum carcere conclusisset et illi imperium preripuisset et omnia que iuraverat^f in irritum duxisset, et ille vana verba subintulit, quia que responderet rationabiliter non habebat. Obedientiam autem Romani pontificis et subventionem Sanctae Terrae, quam iuramento et scripto imperiali firmarat Alexius,

Recensio II. codd. B.

Post haec Coloniensem archiepiscopum per Trevirens^a, Spirens^a et Constantiensem episcopos apud Andernacum sibi conciliat, et ut ducem Brabantiae et reliquos Lotharingie nobiles fideles sibi efficiat, plurima promittens rogat.*

*) B1 alia manu post in marg. supplevit: Novem — — redonat.

a) Trever. C2. b) Salevelt C1. c) episcopo C2. d) ita c. e) imminente corr. imminente c. f) iuraverat c.

1) 5 milia Caesarii cat., SS. XXIV, p. 345.

Recensio I. codd. C.

†Coloniensis vero episcopus sacramentum, quod^a dudum Ottoni fecerat, parvipendens et periurium et excommunicationem apostolici non metuens, post festum sancti Martini¹ ad eundem Philippum cum duce Lovaniae^b et aliis^{Nov.} nobilibus viris Confluentiam venit et ei iuramentum fidelitatis cum duce ibidem fecit. Ibi etiam Philippus rex consilio eius et principum qui aderant celebrem curiam omnibus^{1205.} principibus regni in epyphania Domini Aquisgrani indicit,^{Ian. 6.} et Coloniensis eum ibi in regem consecrari et ungi promittit.

Hyemps longissima et nimis asperrima.

Philippus igitur rex, ut proposuerat, cum universis pene principibus regni Aquisgrani venit, ubi cum maximo apparatu et obsequio Coloniensis ei occurrit. Ibi rex, consilio

ádeo refutavit, ut vitam amittere preeligeret Graciamque subverti, quam quod Latinis pontificibus orientalis aecclesia subderetur. Nocte igitur insequenti dominum suum latenter subfocat in carcere, et clave ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis et costas inaudita crudelitate confringit, et eum in carcere mortuum divulgans, imperiali sepultura concessa, omnibus scelus funeris honore dissimulat. Sic eis hyemps tota perficitur, donec, navibus eorum scalis aptatis et instrumentis bellicis preparatis, 5. Idus Aprilis, hoc [est^c] feria sexta ante passionem Domini, unanimiter pro honore sanctae Romane aecclesiae et subventionem Sanctae Terrae navali prelio invaserunt civitatem, et ea die, sine multo tamen suorum sanguine, tanta perpassi fuerunt, ut inimicis in obprobrium verterentur, quorum ea die pars fuit per cuncta superior. Conturbati vero plurimum et conterriti, sed demum in Domino roborati, definito consilio rursus

Recensio II. codd. B.

Coloniensis vero episcopus sacramentum, quod dudum Ottoni fecerat, parvipendens et periurium et excommunicationem apostolici non metuens, post festum sancti Martini ad eundem Phylippum cum duce Brabantie Confluentiam venit et ei iuramentum fidelitatis cum duce ibidem fecit. Ibi etiam rex Phylippus celebrem curiam omnibus qui aderant principibus in epyphania Domini Aquisgrani indicit, et Coloniensis eum ibidem in regem consecrari^d et ungi promittit. Quod et factum est. Rex igitur, ut proposuerat, cum pluribus regni principibus Aquisgrani venit, ubi^{*} rursus ab omnibus in regem eligitur et in aecclesia beate Marie a Coloniensi archiepiscopo cum Maria uxore sua ungitur et consecratur.

Hoc anno fuit estas calida et sicca et hyemps longissima et nimis asperrima.

*) B1 alia manu post in marg. suppl.: Ubi cum maximo apparatu Coloniensis ei occurrit; ibi rex — — destituto.

a) quod dudum des. C2. b) Lovaniae — cum duce des. C2. c) deest c. d) ri e corr. B1.

1) De die cf. Winkelmann I, p. 335 n. 2.

Recensio I. codd. C.

cum suis habito, ut principes suam liberam electionem secundum antiquitatis institutum non perdant, regium nomen et coronam deponit et ut concorditer ab omnibus eligatur precatur. Quod et^a factum est ibidem in ecclesia beatae Mariae; ab omnibus eligitur et a Coloniensi archiepiscopo cum Maria, uxore sua¹, ungitur et consecratur, Sifrido Moguntino et Cameracensi episcopo² eisdem diebus cum litteris papae Coloniae existentibus et^b pro hac iniusta consecratione excommunicationem ei intentantibus, Ottone etiam rege langore ibidem detento et omnium auxilio et solatio destituto.

Anno Domini^c 1205.

Mai 19.

¶ Circa ascensionem Domini prefati episcopi a sede apostolica iudices constituti iterum Coloniam venerunt et in^d maiori ecclesia beati Petri apostoli coram clero^e et universo populo eundem Adolfum episcopum excommunicatum a papa pronuntiaverunt, et per omnes conventuales ecclesias et parrochias civitatis, ut per singulos^f dominicales et sacros dies excommunicaretur, apostolica auctoritate districte preceperunt; hoc etiam in mandato habentes, ut, si infra mensem post denuntiationem sibi^g factam Romam ad satisfactionem se non conferret, omni^h beneficio et officio destitueretur et alius dignus in loco eius eligeretur.]

Castrum quod dicitur Hostadin a rege Ottone et Coloniensibus obsidetur, sed obsidibus datis intactum relinquitur³.

Recensio II. codd. B.

8.ⁱ Anno Domini 1205.ⁱ

Syfridus Mogontiensis archiepiscopus et Cameracensis antistes a sede apostolica iudices constituti Coloniam^k venerunt et in ecclesia beati Petri apostoli coram clero et universo populo Adolfum episcopum excommunicatum a papa pronuntiaverunt, et per omnes conventuales ecclesias et parrochias civitatis, ut per singulos dominicales et sacros dies excommunicaretur, preceperunt; hoc etiam in mandato habentes, ut, si infra mensem post denominationem sibi factam Romam ad satisfactionem se non conferret, offitio et omni beneficio destitueretur et^l alius dignus in loco eius constitueretur. [Castrum^m Hostade a rege Ottone et Coloniensibus obsidetur, sed obsidibus datis intactum relinquitur].

a) deest C2. b) et — intentantibus des. C2. c) A. dominice 1205. infra ante Castrum C2. d) deest C2. e) do vel clo C2. f) angulos C1. g) s. f. des. C2. h) et aliu C2. = i) 9. 1206. corr. 8. 1205. B1. k) in Colonia corr. Coloniā B1. l) et alius — constitueretur des. B2. Fr. m) Castrum Hostade — relinquitur eadem, qua superiora, manu saec. XIII. in marg. add. B1; hoc loco exhibet B2.

1) Quae antea Irene dicta erat. 2) Iohanne. 3) V. Cont. II, p. 175, qua teste Iun. 15. castrum expugnatum est.

Recensio I. codd. C.

Per idem tempus Philippus rex circa pentecosten celebrem curiam Spirae habuit; ubi Adolfus episcopus de Coloniensibus querimoniam facit^a, quod Ottonem regem contra voluntatem^b eius et^c imperium tenerent, iniustam etiam excommunicationem papae in eum factam per Sifridum et Cameracensem pronuntiare ibidem consensissent, insuper ipsos foverent et protegerent. Ibi Philippus rex iudicio principum, Adolfo etiam cum suis sequacibus eum rogante et instigante, expeditionem Coloniae omnibus qui aderant principibus indicit. Sed eodem in pertinacia sua perseverante neque de excommunicatione vel mandato papae curante, prefati iudices, convocato^d universo clero et^e populo, in die sanctorum martirum Gervasii et Prothasii^f coram omnibus in maiori ecclesia presente Ottone rege et aliis nobilibus viris, ab officio et dignitate pontificali deposuerunt, et ut alium episcopum eligerent, apostolica auctoritate preceperunt. Sic eo deposito, secundum sententiam summi pontificis clerus et populus cum aliis nobilibus viris in ecclesia beati Petri convenientes Brunonem Bonnensem^g prepositum concorditer elegerunt, nemine preter Engilbertum^h maioris domus prepositum^{i.1} et quibusdam canonicis Beati Petri, eius fautoribus^k, reluctante et pro hac indignatione de civitate recedente. Unde mox per totum episcopatum werrae plurimae et graves per episcopos et eorum complices oriuntur; fiunt incendia ubique, predones emergunt undique, bona ecclesiarum rapiuntur, curtes earum et villae exuruntur^l, fiunt depredationes pauperum oppidanorum^m, expoliationesⁿ viduarum et pupillorum. Civitas etiam^o ab inimicis undique vallatur, nulli ingredi vel egredi libere^p conceditur; Tuiciense^{q.2} castrum stipatum sagittariis et militibus comitis Adolphi de Monte ei opponitur et adversatur. Renu superius et inferius, ne victualia vel mercimonia^r per naves inferantur, clauditur^{s.3}. Sic itaque cives undique artati, et maxime per

Recensio II. codd. B.

Per idem tempus Phylippus rex circa pentecosten celebrem curiam Spirae habuit, ubi Adolfus episcopus de Coloniensibus querimoniam facit. Ibi Phylippus rex — — preceperunt. Sic eo deposito, secundum sententiam summi pontificis Bruno Bunnensis prepositus in episcopum eligitur. Unde mox — — dimicant. ut *Recensio I.*

a) fecit C2. b) eius v. C2. c) deest C1. d) iudice add. C1. e) deest C2.
f) Protasii B1. g) Bunn. C2. h) Frigilbertum C1. i) preposito C1.2.
k) factoribus C1. l) comburuntur B. m) et o. B1. n) et spoliationes C1.
o) enim C2. p) libere post suppl. B1. q) Tuiciense corr. Tuiciense C1,
et ita C2. r) mercennaria C1. s) concluditur C1.

1) Cf. *epistol. ap. Ficker* p. 310 sq. 2) *Deutz.* 3) Cf. *Cont. II*, p. 175.

Recensio I. codd. C.

castrum ipsis oppositum — sagittarii enim in domo predicti comitis Adolphi constituti cum^a sepius sagittis suis eos impeterent et maledicta et convicia plurima proferrent, — naves maximas cum propugnaculis in medio Reno statuunt et balistarios et sariantos^b, qui illis in faciem fortiter resistent, plurimos constituunt. Naves etiam alias instaurant, per quas sepius transvecti eundem comitem et suos impugnant, villas quoque super litus Reni sitas ipsi subditas rapinis et incendio devastant; et sic per annum et dimidium vario eventu simul confligunt et dimicant^c.

Sept. 8. Post nativitatem vero beatae Mariae Philippus rex, maximo exercitu congregato, Mosellam transivit, et in festo
Sept. 29. sancti Michaelis archangeli ante menia civitatis Coloniae
Sept. 30. veniens, eam impugnare cepit. Sequenti vero die in superiori parte civitatis tentoria sua figit et tota die illa eam impugnat et impetit. His autem qui intus erant fortiter repugnantibus et adversariis viriliter resistentibus, Deo etiam per merita sanctorum, quorum corpora in ea requiescunt, ipsam protegente, nichil ibi laudabile gessit, sed cum per 5 dies eam impetisset et maximum dampnum suorum accepisset, tam in captione quam in occisione^d nobilium et maxime equorum, quorum maxima multitudo ibi prostrata fuit, relictā obsidione recedit et cum universo exercitu ad expugnandam Nusiam procedit. Quam cum acriter impugnaret, illi de suis viribus diffidentes, in deditionem venerunt, civitatem eius precepto Adolfo episcopo tradiderunt et obsidibus ei datis servire promiserunt¹. Hiis gestis, totam terram illam concremando, diripiendo pertransit, et sicut in

Recensio II. codd. B.

Post nativitatem vero beate Marie Phylippus rex, maximo exercitu congregato, Mosellam transivit, et in festo sancti Mychahelis archangeli ante menia civitatis Colonie veniens, eam impugnare cepit. Sequenti vero die in superiori parte civitatis tentoria sua figit, et tota die illa eam impugnat et impetit. His autem qui intus^e erant fortiter repugnantibus et adversariis viriliter resistentibus, cum per 5 dies eam impeteret et nichil proficeret, sed maximum dampnum suorum precipue equorum ibidem acciperet, relictā obsidione recedit et cum universo exercitu ad expugnandam Nusiam procedit. Quam cum acriter impugnaret, illi de viribus suis diffidentes, in dedicionem venerunt, civitatem eius precepto Adolfo episcopo tradiderunt et obsidibus ei datis servire promiserunt. His gestis, totam terram concremando, devastando, pertransiens, recedit.

a) deest C1. b) sariantes C1. c) sequitur effigies Philippi regis, hanc inscriptionem prae se ferens: PHILIPPUS REX C2. d) occasione C1. e) int' (inter?) B1.

1) Cf. Cont. II, supra p. 178.

Recensio I. codd. C.

Iohel propheta dicitur: *Residuum locustae comedit brucus* *Ioel 1, 4* et cetera^a, quicquid antea ab episcopis et eorum sequacibus remanserat intactum, cum suis omnia consumit, munitiones circumquaque sibi servire et obsides dare compellit, et sic recedens, Bonnam^b venit. Venerunt autem Coloniam hiis diebus quidam abbates de grisio ordine a capitulo Cisterciensi missi, ut de componenda pace in^c regno inter utrosque reges agerent. Qui ibidem a cunctis benigne suscepti, auditi et dimissi, Bonnam ad Philippum regem se contulerunt. Quos et ipse gratanter suscipiens, et causam negotii intelligens, ducem Austriae et alios^d nobiles viros cum eisdem ad Ottonem remisit regem, plurima ei promittens, si regno cederet. Sed hec res ad effectum non pervenit.

Litterae etiam domni papae^e illis diebus Coloniae presentantur, in quibus invasores^e ecclesiarum iubentur excommunicari et tota terra eorum sub interdicto poni. Unde magis in insaniam versi idem raptores omnem furorem suum in clerum exagitant, curtes et predia eorum sibi vendicant, redditus omnes per biennium diripiunt, et in tantam paupertatem ecclesiae deveniunt, ut, quicquid ornatus in auro et argento et gemmis preciosis in eis ab antiquitus servatum fuerat, totum distractum et venditum sit.

Recensio I. et II.

Anno Domini^f 1206.

Philippus rex cum exercitu iterum ad inferiores partes descendens, occurrente sibi Adolfo episcopo cum comitibus et ceteris nobilibus terrae, totum episcopatum secundum libitum suum^g omnia sibi subiciendo percurrit. Rex autem Otto et Bruno, qui ipso mense in archiepiscopum ordinatus fuerat a Sifrido^h Mogontino, presentibus duobus episcopis de Britannia a rege Angliae missisⁱ, cum 400 militibus et duobus milibus peditum de Colonia exeuntes, cum eodem configere statuerunt. Sed traditione Heinrici de Limburhⁱ ad castrum quod dicitur Wassinberh^{k, 3} eum prosecuti et in palustria loca deducti et ab hostibus circumventi, terga

Recensio II. codd. B.

Littere etiam domni papae in his diebus — — venditum sit. = *Recensio I.*

a) R. l. c. et cetera bruchriis quicquid C1. b) Bunnam corr. Bonnam C2.
c) in r. des. C2. d) nobiles alios C2. e) deest C2. f) dominice incarn. C2.
g) deest B1. h) Syfr. B1. i) Linburg C2; Lymburg B1. k) Wassinberg C1;
Wassinberch B1.

1) De quibus cf. Winkelmann l. l. p. 393. 2) Cf. Cont. II, p. 179: qui ad hoc ipsum iussu apostolici de Anglia illuc advenerant. 3) ad Roer fluvium.

Recensio I. et II.

dantes fugere ceperunt. Quos mox adversarii insequentes et omnia quae secum detulerant depredantes, plures etiam ibi milites ceperunt. Rex vero cum episcopo castrum ingressus, sed statim ab inimicis undique vallatus, occulte inde egrediens cum tribus sociis, evasit; episcopus autem ibidem capitur et Philippo regi offertur, quem manicis ferreis constrictum secum duci iubet. Multi etiam ibi^a de vita diffidentes, paludes et aquosa loca ad occultandos se ingrediuntur; cetera multitudo armis spoliati et vestibis nudati turpiter revertuntur. Post hec ambo reges, mediante Heinricho de Kalinthin, familiare colloquium iuxta Coloniam habuerunt; sed quid simul contulerint vel consiliati fuerint, non omnibus illo in tempore innotuit. Philippus igitur rex revertens quendam montem nomine Gimmich^{b.1} iuxta Regiomagum occupat et ad detrimentum totius provinciae ibidem castrum^c collocat. Colonienses vero considerantes sibi totum imperium adversari et ubique suos conatus frustrari, consilio et auxilio ducis Brabantiae et ceterorum nobilium terrae, Philippum regem Bobardiae adierunt et ibidem ei reconciliati gratiam eius meruerunt. Qui etiam postea, misso Spirensi episcopo² Coloniam, fidelitatis ab eis iuramentum exigit.

Per idem tempus Otto rex de Colonia exiens, Brunewich^d venit, ibique rebus suis ordinatis, per mare navigio Angliam intravit. Ubi a rege Angliae, avunculo scilicet suo, et cunctis eius baronibus cum magno honore suscipitur et per aliquot tempus detinetur, et postea dimissus ab eodem accepta magna pecunia, revertitur.

1027.
Febr. 28.

Eclipsis solis facta est 2. Kal. Marcii hora diei 10. Nam plurimi humanum capud se in sole vidisse testati sunt^e.

[10]. Anno Domini^f 1207.

Philippus rex^g Sinceche^h colloquium cum quibusdam principibus et primoribusⁱ terrae illius habuit. Ubi a Coloniensibus invitatus in vigilia paschae³ Coloniam venit, et cum maximo honore et favore tam a clero quam a cuncto populo suscipitur. Qui etiam ibi per 9 dies demoratus, omnes iniustas^k exactiones vectigalium et iniustas monetas abiurare et^l pacem firmam stabilire et iurare precepit.

Eodem anno duo cardinales, Hugo scilicet Ostiensis episco-

a) ibidem C1. b) vocabulo eraso, man. s. XV. eius loco nomen Landzerōn supplevit B1, Gymnich rubro colore in loco vacuo suppl. B2; Gymmith C1. c) castrum Lantzchron vocabulo eraso manu s. XV. scriptum B2. d) Brunewich C1. 2. e) c. in sole se vidisse testantur B. f) dominice inc. C2. g) deest C1. h) Sincegeh C1; Sinsegeh C2. i) primoriis B1. k) iniustas exact. vectig. et des. C2 l) et pacem f. st. et iurare des. C1.

1) Hodie Landskron. 2) Conrado. 3) Cf. notam supra p. 181.

Recensio I. et II.

Leo Sanctae Crucis presbyter, ad regem Philippum in Alemanniam a curia Romana missi venerunt, ut ipsum et Ottonem regem ad pacem et concordiam revocarent, inordinata in regno ordinarent et^a pro Brunone Coloniensi archiepiscopo, quem iam per annum captum tenebat, ut^b libertati redderet, intercederent.

Philippo igitur rege circa festum sancti Andreae apostoli Nov. 30. apud Augustam civitatem Sueviae celebrem curiam habente, prefati cardinales affuerunt; ubi plurima coram eis et principibus de pace et compositione [regni^c] inter papam^d et reges tractata sunt. Ibi etiam Adolfus quondam^e Coloniensis archiepiscopus eosdem cardinales adiens, interventu regis a banno solvitur et, ut ad satisfactionem Romam procedat, ipsi indicitur. Rex etiam consilio et petitionibus cardinalium adquiescens, Brunonem vinculis absolvit et, ipsis revertentibus, ad gratiam summi pontificis eum Romam transmisit.

[11.] Anno dominicae^f incarnationis 1208.

Philippus rex patriarcham Aquileiensem¹ cum aliis honoratis viris ad sedem apostolicam misit² pro confirmatione federis et compositionis quae per cardinales inchoata fuerant^g, pro consecratione imperiali, pro restitutione domni Adolphi. Apostolicus autem ipsum Adolphum ad^h se cum legatis regis supplicem venientem in osculo pacis suscepit, sed tamen quod circa Brunonem fecerat ratum esse volens, cum per biduum coram eo abⁱ utrisque satis allegatum fuisset, ipsum^k Brunonem in episcopatu confirmavit, litteras suas Coloniam ad clerum et populum et ad quosque nobiles terrae illius transmittens, omnes ad eius favorem et obedientiam sollicitavit³. Formam etiam pacis et compositionis, pro qua prefati legati advenerant, cum suis consecrationalibus approbans, rursum predictos cardinales remisit et, ut ad unguem ipsum negocium perducerent, imperavit. Quibus Alpibus transcensis, cum ad exequendum mandatum^l ipsius in Theutonium^m pervenissentⁿ, rumor pessimus percrebuit, scilicet^o Philippum regem a palatino comite de Wittillinsbach^p Ottone^q apud Bavinberh^r interemptum^s. Nam cum idem rex in festo sancti Albani filiam fratris sui Ottonis de Burgundia Jun. 21.

a) deest C1. 2. b) ut liberatur in loco raso C2; ut l. r. des. B1. c) deest C1. 2. d) papam et iam erasa in B1; exstant C1. 2. e) Colon q. arch. B1. f) Anno Domini B1. g) fuerat C1. 2. h) incipit aliud fragmentum C, ubi pariter ac in B1 saepius e pro ae etiam in fine verborum; cum vero codd. minime sibi consent, hoc retinere nolui. i) s. a. ab utroque f. C. k) episcopum C1. l) post suppl. C. m) in Theutonia terra C2. n) per post add. C. o) palatini add. sed del. C. p) Wittillinsbach C; Witillinsbach C1; Witullinsbach C2. q) Octone C, et ita post; a p. c. O. de W. apud C2. r) Bavinberg B1. C1. 2. s) peremptum B1.

1) Wolfferum. 2) Cf. Philippi chartam LL. II, p. 213. 3) De Innocentii epistolis v. Böhmer, Reg. p. 215, nr. 241, et Winkelmann I, p. 354 n. 1.

Recensio I. et II.

nuptam tradidisset duci Meraniae¹, et cum maxima gloria ad deducendam puellam processisset, et reversus in civitatem [sanguinem^a in vena minuisset et] meridiano tempore omnibus recedentibus solus in quodam lobio cum episcopo Spirensi et aliis duobus, scilicet camerario et dapifero suo, remansisset, ille nefarius^b homo cum 16 militibus armatis adveniens, introitum petiit. Qui cum iussu regis intromissus esset^c, aliis foris remanentibus, gladium latenter de manu cuiusdam armigeri tulit et quasi salutaturus regem^d accessit. Quem cum audacter in capud eius vibrasset, uno ictu eum interfecit. Quo statim mortuo, episcopo Spirensi se occultante, alios duos in eum irruere volentes^e fortiter vulneravit, et sic^f egressus, ascenso^g equo, cum suis fugere cepit. Sic rex Philippus, cum per 10 annos circunquaque^h potentesⁱ et nobiles perdomuisset^k, civitates^l et provincias subdidisset^m, papam etiam sibiⁿ iam reconciliatum haberet, [et^o iuxta voluntatem suam omnia sibi prospere successissent], secundum dispositionem^p Dei, in cuius manu sunt omnium^q potestates et omnium^r iura regnorum, et qui [mutat^o tempora et etates], transfert regna atque constituit, 11. anno vitam cum regno perdidit. Sepultus est ibidem sequenti die, 10. Kal. Iulii, scilicet in festo sancti Albini.*

Iun. 22. Sifridus igitur Mogontinus, capto apud Wassenberch^s Brunone archiepiscopo, occulte de Colonia exiens, Romam ad apostolicum se transtulit, ubi per biennium in ecclesia sanctae Sabinae, ubi cardinalis erat, degens, Philippo rege occiso, a papa ad sedem propriam remittitur, et auctoritate ipsius eiecto Lúpoldo, á cunctis Mogontiae^t cum gloria suscipitur. Cum quo etiam Bruno^{**} a papa honorifice dimissus rediens, in festo *Sept. 11.* sanctorum martyrum Proti^u et Iacincti cum maximo tripudio et gaudio a cuncto clero et populo Coloniae suscipitur. Sed^v, proch dolor! gaudium illud in brevi mutatum est in merorem et luctum^w. Nam terrore adventus eius cum tota provintia a predonibus purgata quiesceret, Adolfus etiam quondam Coloniensis archiepiscopus gratia reconciliationis ad eum

*) In C hoc loco sequitur: Ipso anno 3. Idus Aprilis — argenteo.

**) archiepiscopus add. B 1.

a) desunt B 1. b) r. vesanus h. in C legit P., sed litterae hae avulsae sunt. c) fuisset B 1. d) regem ante sal. post suppl. B 1. e) volentibus C. C 1. 2; in e. i. v. post suppl. B 1. — graviter C. f) deest C; mox B 1. g) accenso post corr. ascenso B 1. h) ita C. i) principes B 1. k) subdidisset B 1. l) provincias et civitates B 1. m) perdomuisset B 1. n) e corr. B 1. o) des. B 1. p) sicionem Dei superscr. C. q) ium e corr. C. r) omnia C 1. 2, corr. omnium C; deest B 1. s) Wassinberg B 1; Wisinberg C 1. 2. t) Mag. C 2. u) Prothi B 1. C 1. 2. v) deest C 2. w) et terrorem add. sed del. C.

Recensio I. et II.

Coloniam^a veniens secundum preceptum papae eius obedientiae se^b submisisset, ceteri quoque eius fautores^c, comites et nobiles, certatim ad eundem venientes fidelitatis iuramentum prestitissent et obedire promitterent, languore^d corripitur, et in castro quod dicitur Blankenberch^{e.1} per aliquot dies in lecto decubans, sequenti die post festum omnium sanc-
torum morte prevenitur. Corpus eius Coloniam^f reportatum in maiori ecclesia beati^g Petri apostoli cum planctu et lacrimis plurimorum sepelitur. Nov. 2.

Item^{h.*} anno Domini 1208, ab Urbe autem condita 1959, completis ab origine mundi annisⁱ sex milibus quadringentis septem, in festo sancti Martini apud Frankinvort^k Nov. 11. celeberrimus conventus principum fuit^l, et ut plures testati sunt qui presentes aderant, non in pluribus annis tot nobiles, tot potentes insimul convenisse. Ubi Otto rex 93.^{**} loco ab Augusto ab omnibus in regem eligitur, diadema cum lancea imperiali ei assignatur, filia Philippi regis cum universis quae possederat in dotem ei datur[†]. Quae etiam coram rege et principibus de morte patris conquesta, iudicio omnium predictus palatinus et eius fautores^m proscribuntur et dampnantur. Ibi rex primo, deinde ceteri principes iurant firmam pacem terrae marique servandam, omnes iniustas exactiones vectigalium deponendas, omnia etiam iura a Karolo Magno instituta² observanda et tenenda. Generali igitur electione Coloniae habita, prioribus non concordantibus, rex missis litteris adventum suum prestolari deposcit. Qui etiam ante nataleⁿ Domini Coloniam veniens, cum honore maximo suscipitur; ubi Theodericus^o, prepositus Sanctorum Apostolorum, eius consilio et auxilio ab omnibus in episcopum eligitur, et a cunctis nobilibus terrae ipsa electio approbatur. Regalia quoque de manu eius suscipiens, ducatum Angariae — Philippo felicis^p memoriae Coloniensi archiepiscopo a Friderico imperatore traditum³, expulso Heinrico duce Saxoniae, patre ipsius regis, — cum ducatu Lotharingiae^q

*) Per idem tempus in festo C.

**) 93. l. ab A. des. C.

†) assignatur C, ubi Quae — dampnantur des.

a) Colonie C. b) deest C1. c) factores C. d) langore C. C1. — promittitur add. C1.
e) Blankenberg C1, m. poster. corr. Blandenberg C2; Blankinberg B1. f) plures
lineae avulsae C; Colonie B1. g) sancti B1. h) deest C2. i) post suppl. B1.
k) Frankenvort C1; Frankinfort C2. l) pergit C, ubi fuit ut etiam. m) factores C1.
n) natalie corr. natale C. o) Teod. C. p) felici B1. 2. C. C2; phelici C1
q) Logar. C; Lotar. C1.

1) ad Sieg fluvium.

2) Cf. Pacis chartam a Friderico I. datam,

Acta imp. p. 130.

3) Cf. supra a. 1180, p. 130.

Recensio I. et II.

coram Heinrico palatino comite Reni, fratre eius, et principibus qui presentes aderant ipsi assignavit^a.

Ipsa etiam anno audiens papa per totam Proventiam^b plurimas civitates cum baronibus et nobilibus terrae et clero a fide catholica recessisse et in heresim decidisse, cardinalem quendam^c virum sapientem et religiosum illuc transmisit, ut predicatione et exhortatione sua illos ad fidem revocaret. Qui mox ut fines illorum^c attigit et eis euvangelium pacis obtulit, illi infelices ut aspides obturantes aures suas^d, eundem virum sanctum comprehendentes^e crudeliter interemerunt. Cuius corpus a fidelibus collectum et ad cenobium monachorum Sancti Egydii translatum, ibidem ab abbate et fratribus sepultum est. Sed transacto anno cum ex iussione summi pontificis sepulchrum aperiretur, ut corpus martiris in ecclesiam translatum in loco decentiori iuxta tumbam sancti Egidii poneretur, ita recens carne et sanguine sine aliqua corruptione inventum est, acsi eodem die ibi positum fuisset. Tanta etiam illic fragrantia^f suavissimi odoris emanavit, ut qui presentes aderant totam ecclesiam plenam aromatibus esse putarent.

Otto palatinus comes, interfector Philippi regis, iuxta Danubium in quadam curti monachorum de Evera² latens, Heinrico de Kalinthin proditur^g, et mox a militibus eius circumventus, crudeliter occiditur³ et ut decuit digna morte vitam finivit.

Apr. 11.

Item^h ipso anno 3. Idus Aprilis allatae suntⁱ nobis reliquiae capitis beati Pantaleonis patroni nostri, quae per Heinricum de Ulmene^{k.4} de Constantinopoli^l cum aliis innumeris reliquiis translatae, et ab eo per domnum Albertum abbatem^m de Lacu⁵ nobis transmissae, et cum maxima veneratione totius cleri et populi susceptae, reconditae sunt cum aliis preciosissimis reliquiis in capite argenteo etⁿ deaurato.

2. annus Ottonis^o. Anno Domini 1209.^p

Innocentius papa audiens principes totius imperii Ottonem in regem elegisse, et eorum consilio Philippi regis filiam, quamvis consanguinitate ei iunctam, propter bonum pacis et concordiae illi in matrimonio sociasse, iterum supra-

a) desinit fragm. C. b) Provinciam, manu s. XV. superscr. Provincie C2; Provinciam C1. c) eorum B1. d) deest B1. e) appreh. B1. f) ita B1. C1. 2. g) proditus B1. h) Ipso anno C, ubi haec supra post Albini leguntur. i) n. s. C. k) Ulmen C. l) Constantinopolim C. m) Abbertum corr. abbatem C. n) et d. des. C. o) 12. B1, ubi a. O. des.; 2. a. O. des. C2. p) 1209. e corr. B1.

1) De Petro de Castelnau Cisterciensi (non cardinali) sermo esse videtur. PL. 2) Ebrach; cf. de loco Winkelmann I, p. 477 n. 3) Anno 1209, Mart. 4) De quo cf. Gesta Trev. cont., SS. XXIV, p. 392. 5) Laach.

Recensio I. et II.

dictos cardinales, scilicet Hugonem Hostiensem^a episcopum et Leonem, in Alemanniam ad regem et [reliquos^b] principes misit et quod factum fuerat auctoritate sua confirmavit. Qui etiam singulas civitates tam Saxoniae quam Alemanniae visitantes et iusticiam undique ecclesiis facientes, post pascha^c Mart. 29. Coloniam venerunt, ubi a Theoderico^e Coloniensi archielecto et universo clero cum gloria suscepti et cum^b magno honore per dies 15 sunt detenti. Theodericus^d Coloniensis electus^e sabbato post pentecosten a Theoderico^d Traiectensi Mai. 23. episcopo in presbiterum ordinatur, et sequenti dominica, id Mai. 24. est octava pentecostes^f, a Goardo¹ Leodicensi^g antistite presentibus suffraganeis suis in archiepiscopum consecratur.

Ipsa siquidem anno abbas Cysterciensis² et alii abbates eiusdem ordinis iterum a papa in Proventiam^h convertendi gratia Begginos³ ad fidem mittuntur, sed ab eis contempti et cum ignominia repulsi sunt.

Eodem etiam anno Otto rex Italiam cum magno apparatu intravit, ubi principes totius Longobardiae ei occurrentes cum gloria susceperunt, civitates et castella eius dominio subdiderunt, infinitam pecuniam vectigalium et tributorum a temporibus Heinrici imperatoris reservatam tradiderunt. Post hec Romam progressus, occurrente sibi papa cum cardinalibus et senatu, cum honore suscipitur, et sequenti dominica post festum sancti Michaelisⁱ archangeli, id est 4. Non. Octobr.^k, in Oct. 4. ecclesia maiori beati Petri apostoli in imperatorem consecratur. Quo consecrato, oritur inter eos controversia propter marchiam domnae Methildis^l, quae quondam fuit filia Rutgeri^m principis Siciliae⁴, viri famosissimi, et uxor Cunradi regis, filii imperatorisⁿ Heinrici III, viri⁵ catholici et apostolicae sedi subiectissimi, qui contra voluntatem patris per quasdam Italiae partes et nomen et dignitatem regis annis fere 9 obtinuit et terram spaciosissimam possedit. Post cuius mortem illa turturina pedita fide secundos detestabatur amplexus, et in viduitate permanens, marchiam sibi a viro relictam ut vir sapientissimus gubernabat. Quae ad senilem perveniens aetatem, circumventa a papa tunc temporis, marchiam

a) Ostiensem B 1. b) deest B 1. c) Teod. C 2. d) Teod. B 1. C 2. — igitur add. B 1. e) archielectus C 2. f) pentec. B 1; pentecosten C 2. g) Leodiensi C 2. h) Proventiam C 1. 2. i) Michaelis B 1. k) quarto Nonas Octob. antea post sequenti dominica C 1. l) Methildis C 1. 2. m) Rutgeri B 1; Rotgeri C 1. n) H. imp. B 1.

1) Infra a. 1212, p. 234. Huardus dicitur, procul dubio idem qui Hugo, ut alibi scribitur. 2) Arnoldus. 3) Qui alibi Albigenses dicuntur. 4) Confundit auctor h. l. Mathildam marchionissam et Mathildam, uxorem Conradi regis. 5) Haec ex Ekkehardi loco a. 1099. in ipsa hac chronica descripto sumta sunt.

Recensio I. et II.

imperium attinentem, quam regebat, magistratibus et potestatibus insciis et inconsultis, beato Petro^a tradidit. Quae tamen post mortem eius ab imperatoribus sedi apostolicae ablata et imperio restituta est. Hanc igitur terram papa ante consecrationem eius^b sibi restitui postulans, imperator ut novus homo et rei nescius annuit et promisit; sed post consecrationem, a potestatibus et magistratibus revocatus et prohibitus, minime restituit.

Hoc anno erat aestas tonitruis, fulminibus et imbribus valde tempestuosa, et hyems nimis asperrima.

3. annus^c. Anno Domini 1210.

Novus imperator in Italia commoratur, quae ordinanda et disponenda per provincias et civitates erant ordinans et disponens; Apuleam etiam imperio restituere volens, quam Syculus^d a papa in féado se tenere affirmabat, quam etiam quidam Rutgerus^e nomine quondam imperio vi ablatam invaserat, exercitum satis copiosum per quosdam primores terrae illius in eam transmisit, quos postea subsecutus iuxta Capuam commoratur. Hinc gravissimae discordiae et^f inimiciciae inter papam et ipsum oriuntur. Imperator a papa excommunicatur. Imperator, per civitates et castra^g custodibus deputatis, ne cui adeundi papam pro aliquo negotio liceat, interdicat.

Hoc anno in adventu Domini quidam heresiarcha Bernhardus^h nomine cum aliis 9, quorum 4 sacerdotes erant, Parisius venientes, occulte pervertere populum nitebantur. Qui episcopo proditi comprehenduntur et coram magistris et clero statuuntur. Sed cum satis cum eis de fide disputatum fuisset, de heresi convicti et a rege in vigilia Thomae apostoli incendio perire iussi sunt. Ipsa etiam die tam vehementissimus ventus fuit, ut per provincias plurima edificia deiceret et arbores maximas funditus evelleret.

Eodem etiam anno hortatu apostolici plurima multitudo ex omni Francia, Anglia et Lotharingia cruce signati ad eosdem Begginosⁱ profecti sunt. Qui ductoribus et rectoribus, abbate scilicet Cysterciensi^k et Symone comite de^l Monte-forti ad Tolosam civitatem munitissimam deducti, eam obsidione cinxerunt. Sed cives cum fideles et christianos se faterentur et a catholica fide numquam recessisse, acceptis ab eis 200 obsidibus ex melioribus, recesserunt et terram Remundi, qui erat capud et princeps tocius perversitatis et ab eis quasi Deus colebatur, intraverunt, omnia depopulantes, quasdam etiam civitates cum castellis capientes et quos ad fidem re-

a) deest C1. b) deest B1. c) 13. B1; deest numerus C2, ubi dominice incarnationis.
d) Seculus C1. e) Rütger. C2; Rotgerus C1, et ita infra. f) et i. des. B1.
g) castella B1. h) Bernard. C1. 2. i) Beggenos C1. k) Cysternensi corr. Cysterciensi B1; Cisternensi C2. l) de Monte des. C1.

Recensio I. et II.

ducere non poterant igne cremantes. Ipsum etiam in firmissimo et altissimo castro nomine Termis¹ cum Rutgéro^a, filio sororis comitis Sancti Egydii, milite pulcherrimo et ditissimo, obsederunt; ubi etiam idem Rutgerus sagitta interiit². Ipse autem Remundus, cum per 5 dies ibidem obsideretur, et cottidie populo se monstraret auream habens in capite cassidem, tamen diffidens de firmitate castris, nocte cum 100 sociis occulte descendens, in manus 40 peregrinorum, qui ad quendam fontem potare de castris ierant, incidit; a quibus cum omnibus suis capitur. Sed cum infinitam pecuniam, ne in manus Theutonicorum traderetur, promitteret, non adquireverunt, sed capitaneis exercitus eum presentaverunt. A quibus cum^a ad fidem rectam redire hortaretur, et non adquiesceret, incarceraverunt eum; ubi et mortuus est. Castrum etiam capientes et incendio destruantes, uxorem simul eius cum sorore ipsius et filia eius virgine et aliis nobilibus ceperunt. Quae dum nec blanditiis nec minis molliri possent, ut relicto errore ad veritatis tramitem redirent, instructo ingenti rogo, omnes crematae sunt.

Annus 4. imperii^b. Anno Domini 1211.

Otto imperator prosperis utens successibus, totam sibi Apuleam^c et Calabriam subiecit, civitates in deditionem accepit, castra militibus suis munivit^d. Ibi etiam quidam principes Siciliae cum Sarracenis, qui fortissima castra in montanis tenebant, eum invitantes, totam Siciliam eius ditioni subdendam promittebant. Ipso anno multitudo nobilium superiorum^e partium et innumerabilis turba ex Suevia et Alemannia ad Begginos iterum profecta, plurimas civitates et castella^e ceperunt et magnam multitudinem illorum^f incendio et suspendio necaverunt, [Tolosam^g etiam civitatem rursum obsederunt. Sed cum ibidem nichil proficerent, recesserunt], terram quam subegerant comiti Symoni de Monte-forti tuendam commendantes. [Post^g quorum recessum Tolosenses cum ceteris Begginis Massamutum regem Marroch^{h,3} petentes, contra

*) ex diversis partibus cum turba innumerabili ad B.

a) dum B1. b) 4. corr. 14. B1; desunt C2. c) Apuliam C2. d) militibus intravit C1. e) castra B1. f) eorum B1. g) des. B. h) Myrröth C1.

1) Hodie Termes, inter Carcassonne et Narbonne ad meridiem situm.

2) Iam a. 1208. Carcassonnae captus et mortuus erat. Haec et quae sequuntur minus recte tradita, res a. 1210. et 1211. confusae sunt. PL.

3) De rege Muhammed sermo est, qui a. 1211. Hispaniam intravit; cf. supra p. 188. Massamut nomen esse gentis Berbericae, monuit Platner.

Recensio I. et II.

catholicos eius implorabant auxilium. Qui votis eorum annuens, congregata mox innumerabili multitudine Sarracenorum, ad expugnandam et subdendam sibi terram christianorum transmisit. Qui navigio mare transeuntes, primo terram regis Hyspaniae invadentes et usque ad 7 dietas omnia devastantes, civitates cum castellis^a ceperunt, occisis et^b fugatis habitatoribus earum christianis. Bellum etiam idem Massamutus omnibus in cruce Christi gloriantibus sequenti anno indixit quarta feria ante pentecostes].

Ipsa etiam anno Syfridus Mogonciensis^c archiepiscopus* cum Herimanno lantgravio et rege Boemiae et quibusdam principibus et nobilibus terrae apud Bavinberg^d colloquium habuit, ubi episcopum^e ipsius civitatis propter necem Philippi regis expulsum restituerunt. (Causa etiam huius negotii fuit, ut secundum preceptum papae Ottonem imperatorem relinquerent et Fridericum^e regem Siciliae, filium Heinrici imperatoris, eligerent.) Sed cum plures assensum non preberent, infecto negotio recesserunt. Syfridus** similiter a papa se legatum per Alemanniam constitutum affirmans, Ottonem imperatorem [sepius^f] excommunicavit, et missis litteris suis ad omnes archiepiscopos et episcopos, ut ipsum^g facerent, auctoritate apostolica precepit^h. Unde commotus palatinus comes Reni Henricus, frater imperatoris, cum duce Brabantiae et ceteris nobilibus Lotharingiae et superiorum partium totum
Sept. 29. episcopatum Mogonciensem^g circa festum sancti Michaelis incendio et rapina vastavit, nichil preter civitates et castra
1212. intactum relinquens. (Eodem[†] anno in quadragesima impera-
Febr. tor de Italia rediit [et^h apud Frankinvort in die palmarum
Mart. 18. cum quibusdam principibus et nobilibus colloquium habuit, ubi de iniusta excommunicatione papae in eum factaⁱ querimoniam facit].)

5. annus imperii^k. Anno Domini 1212.

Imperator apud Nyrinberg^l celeberrimam curiam circa
Mai. 13. pentecosten habuit; ubi omnibus qui praesentes erant principibus causam werrae inter ipsum et papam innotescit [et^h omnes sibi favorabiles reddit]. Regnum etiam Boemiae, abiudicatum Odacrio regi per sententiam principum, filio^m ipsius⁴,

*) et legatus a papa constitutus⁵ *add. B.*

**) Ibi etiam Syfridus episcopus Ottonem *B.*

†) Tunc etiam circa quadragesimam *B.*

a) et castellas *C1.* b) ac *C2.* c) Mogontinensis *B1.* d) Bavinberg *C1*; Bavinbert *C2.*
e) Frederic. *C2 semper.* f) deest *B.* g) Mogonciense *C1. 2.* h) des. *B.*
i) factam *C1. 2.* k) 15. *B1*; desunt *C2.* l) Nyrinberg *C1.* m) deest *C1.*

1) Egbertum. 2) i. e. idem facerent. 3) De tempore v. Winkelmann II, p. 274 n. 4) Wratislavo. 5) Quod demum a. 1212. factum est; Lehmann p. 63; Winkelmann II, p. 305 n.

Recensio I. et II.

presentibus supanis et pluribus nobilibus terrae, cum 6 vexillis assignat. Nam matrem iuvenis¹, sororem scilicet marchionis² de Missene^a, repudiaverat et filiam³ regis^b Ungari duxerat. [Cum^c Mogontino eciam et^d lantgravio contra ipsum imperatorem ad eligendum alium regem conspiraverat. Ibi eciam episcopus de Bavinberg cum fratre suo duce Meraniae in gratiam imperatoris venit; qui et cancellarius eius constituitur].

Leodium in die ascensionis Domini a duce Brabantiae^{Mai. 2.} H[enrico], fugato H[ar]do^{e.4} episcopo, capitur, et maxima preda et innumerabiles^f divitiae a militibus et sariantis ibi diripiuntur*. In ipsa etiam vigilia ascensionis Adolfus^{Mai. 1.} quondam Coloniensis archiepiscopus Coloniam veniens, prioribus et clero se a papa investitum et Theodericum^g officio et beneficio destitutum affirmabat, pro eo quod a Syfrido Mogontiense archiepiscopo et legato sedis apostolicae propter Ottonem imperatorem excommunicatus missas celebrasset et crisma confecisset. Clerum etiam sibi obedire auctoritate^h apostolica precepit.**

Eodem anno multitudo populi ex omni Saxonia et Westfalia et Fresia et diversis partibus cruce signati ad expugnandos Begginos proficiscuntur. Quorum multi, terrore exercitus relictis civitatibus et castris, fugeruntⁱ, alii miseratione Dei per cardinalem, qui a sede Romana illuc missus fuerat, relicto errore ad fidem catholicam revocantur; ecclesiae aperiuntur et mundantur, officia divina resumuntur, missae publicae coram peregrinis celebrantur. His ita^k patrat^{is}, quidam ad natale solum revertuntur, quidam cum duce Austriae Lutpoldo^l ad Hispaniam^m contra ethnicos pugnaturi progrediuntur. Ibi enim infinita multitudo Sarracenorum et ceterorum gentilium, a Massamuto rege Marrochⁿ missi^o, navigio mare transierant^p, ut illi totam Hispaniam subicerent et omnes christianos ex ea eliminarent. Commisso itaque bello a rege Hispaniae⁵ et ceteris christianis cum eis^q, domino Deo^r populo suo victoriam conferente, innumerabilis multitudo

*) C1 in marg. addit:

Anno milleno ducenteno duodeno

Legia vastatur cum Christus ad astra levatur.

**) B add.: Teodericus vero archiepiscopus, cernens se a clero derelictum, ad satisfactionem Romam progreditur, ubi per longum tempus⁶ demoratur.

a) Mysene C1. 2. b) deest C1. 2. c) desunt B. d) deest C1. e) deest C2. f) plures B1. g) Teod. B1, saepius. h) apost. auct. B1. i) fugerunt B1. k) itaque C1. l) Lutpoldo C2. m) Hispanias B1; Yspaniam C1. n) Marroth codd. o) ita codd. p) transierat . . . subiceret . . . eliminaret B1. q) eo B1. r) et add. C1; eciam add. C2.

1) Adelam. 2) Theoderici. 3) Constantiam, filiam Belae regis. 4) Cf. supra p. 229. 5) Alfonso; a. 1212, Iul. 16. 6) Usque ad a. 1216; v. infra p. 237.

Recensio I. et II.

eorum prosternitur, ceteri autem ad naves fugientes in mare demerguntur.

Ipsa etiam anno ex omni Francia et Theutonica pueri diversae etatis et conditionis cruce signati ad subventionem Sanctae Terrae Iherosolimam proficisci divinitus sibi imperatum affirmabant. Quorum exemplo multitudo iuvenum et mulierum cruce se signantes, cum eis ire disponunt. Quibus etiam quidam maligni homines admixti, ea quae extulerant et^a a fidelibus cottidie accipiebant, [illis^b committebant, sed illi], nequiter et furtive [ea^c] subtrahentes, [congregata^c pecunia] occulte recesserunt. Quorum unus Coloniae comprehensus, suspendio vitam finivit. Multi etiam illorum in silvis et desertis^d locis estu, fame et siti perierunt; alii Alpes transgressi, mox ut Italiam intraverunt, a Longobardis spoliati et repulsi, cum ignominia redierunt.

Iul. Circa idem tempus¹ Otto imperator Thuringiam cum exercitu intrat, et ad iniuriam Herimanni^e lantgravii totam terram illam igne et ferro vastat; Northusin etiam nuptias celebravit, ducens filiam Philippi regis, quae sibi desponsata fuerat; quae quarta die² rebus excessit humanis.

[Item ipso anno Fridericus rex Siciliae, filius Heinrici imperatoris, Romam veniens, a papa cum honore suscipitur, et quorundam principum auxilio Italiam transiens, in Alemanniam venit; ubi a cunctis principibus et nobilibus superiorum partium letus suscipitur.] Otto vero imperator cum exercitu illi occurrere statuit; sed videns infirmior partem suam, dimisso exercitu, occulte ad inferiores partes se transulit. Ipse autem Fridericus Mogontiam veniens, in festo *Nov. 30.* sancti Andreae apostoli celebrem^f curiam habuit³; ubi plurimi principes ab eo inbeneficiati fidelitatis iuramentum presterunt.

Dec. 6. Theodericus Traiectensis episcopus in die sancti Nycholai obiit; pro quo Otto, frater comitis [G.^{g.4}] de Gelrin, [adhuc^e iuvenis] succedit.

6.^h Anno Domini 1213.

Symon de Monte-forti cum christianis qui ei in auxilium venerant adⁱ Tolosam civitatem contra comitem Sancti Egydii⁵ et Begginos profectus, bellum instituit. Ubi congressione facta, rex Arrogonne^{k.6}, qui ei^{*} in auxilium venerat, occiditur, et christiani victoriam consecuntur.

*) Begginis B 1.

a) deest C 1. b) haec des. B 1; i. c. des. C 2. c) desunt B 1. d) in d. C 1.
e) Hermannii C 1. f) deest C 1. g) deest B 1; c. G. comitis C 1. h) 16. B 1;
deest C 1. 2. i) deest B 1. k) syllaba Ar in loco raso B 1; Terrogone C 1. 2,
quod auctor scripsisse videtur.

1) Cf. Cont. II, supra p. 188. 2) V. supra p. 189. n. 2. 3) apud Frankenvort recte Cont. II. l. l. 4) Gerhardi. 5) Raimundum. 6) Petrus.

Recensio I. et II.

Eodem anno Philippus rex Franciae cum maximo exercitu Flandriam intravit, ut Ferrandum comitem expelleret et terram suo dominio subiugaret. Sed non secundum voluntatem suam evenit. Nam plurimis suorum ibidem occisis, cum magno detrimento et ignominia victus rediit. Circa autumnum etiam dux Brabantiae cum episcopo Leodicense^{a.1} dimicans superatur; ubi omnes fere sui aut occiduntur aut capiuntur.

Item ipso anno² Otto Monasteriensis episcopus Coloniam veniens, a quibusdam fautoribus imperatoris capitur, et Werde^{b.3} missus, iussu ipsius vinculis mancipatur. Quapropter civitas⁴ a Syfrido sedis Romanae legato excommunicatur, divinaeque officia in ecclesiis celebrari prohibentur.

7.^c Anno Domini^d 1214.

Domnus papa dolens Terram^e Sanctam tanto tempore sub potestate et ludibrio paganorum constitutam, missis litteris suis per omnes fines christianorum, quoslibet ydoneos magistros predicare crucem precipit; unde mox^f per diversas provincias^g innumerabilis multitudo pro amore Christi et liberatione Sanctae Terrae cruce se signat^h.

Eodem anno Otto imperator terram comitis⁵ de Gelreⁱ igne et ferro vastat. Circa Iulium etiam mensem idem imperator cum comite Flandriae Ferrando et duce Brabantiae et plurimo exercitu contra regem Galliae ad bellum proficiscitur; ubi iuxta Tornacum prelio commisso, rex Galliae victoriam obtinuit. Ferrandus cum pluribus nobilibus tam Flandriae quam Lotharingiae^k ibidem capitur, et Parisius missi, vinculis mancipantur^l. Ipso etiam tempore Fridericus rex Siciliae cum validissimo exercitu Mosellam transivit et terrore suo quoslibet nobiles terrae illius ad favorem suum inclinavit. Deinde Mosam transiens, ducem Brabantiae petiit. Qui celeri adventu eius perterritus^m, adⁿ eundem supplex venit, fidelitatem promisit, insuper filium suum et alios nobiles viros obsides dedit.

Item ipso anno 2. Non. Marcii cometa stella apparuit, et 1215. 16. Kalendas Aprilis eclipsis lunae fuit.

8.º Anno Domini 1215.

Fridericus rex apud Andernacum colloquium Kalendis^{Mai. 1.} Mai cum nobilibus terrae illius habuit; ubi dux Baioariae⁶ et

a) Leodiense C2. b) Werdene B1. c) 17. B1; deest C1. 2. d) deest C2.
e) Sanctam Terram B1. f) deest B1. g) deest C1. h) signant C1. i) Gelrin B1.
k) Lotar. B1. l) mancipatur C2. m) territus B1. n) supplex ad eum B1.
o) 18. B1; deest C2.

1) Hugone, prope Steppes, Octob. 2) 1214. in quadragesima; supra p. 191. 3) Kaiserswerth. 4) Colonia. 5) Gerhardi. 6) Ludovicus.

Recensio I. et II.

plurimi nobiles cruce signantur. Otto itaque imperator Coloniae diu cum uxore commoratus et ab omnibus derelictus, cum nullas preces pro absolutione episcopi, quem captum^a Werde tenebat, admitteret, Adolfus comes de Monte ipsum castrum ubi^b tenebatur obsedit. Quod dum per plurimos dies inpugnaret et parum proficeret, tandem per fossores maximas cavationes per fundamentum turris faciens, ipsos defensores castrum in desperationem induxit. Qui necessitate compulsi episcopum cum ipso castro [comiti^c] tradiderunt, liberum recessum cum suis
Iul. 24. omnibus ab eodem impetrantes. Quod factum est in vigilia sancti^d Iacobi apostoli. In ipsa etiam vigilia Fridericus^e rex Siciliae cum quibusdam principibus et nobilibus totius Lotharingiae Aquisgrani veniens, sequenti die, scilicet in festo
Iul. 25. sancti Iacobi, a Syfrido legato apostolicae sedis, Coloniensi^f archiepiscopo non existente, in regem ungitur et in regali sede collocatur. Quo mox consecrato, Iohanne Xantensi scolastico ibidem^g crucem predicante, ad subventionem Sanctae Terrae cruce signatur. Post quem Syfridus Mogontiensis archiepiscopus, Leodicensis^h, Bavinbergensisⁱ, Pactaviensis^j, Argentinensis^k episcopi, dux Meraniae, dux Brabantiae, H[einricus] dux de Limburch^k, dux de Ancei^l, palatinus comes de Tuingin, marchio de Bade^l, L[udewicus]^m comes de Losⁿ, W[ilhelmus]^o comes de Iuliaco, H[einricus] comes de Seine, H.⁴ comes de Monte et alii plurimi nobiles et magna multitudo^p equestris ordinis cruce signantur^q. Post hec T[heodericus]^r Trebirorum archiepiscopus Coloniā veniens, cives ad concordiam et subiectionem regis^s Friderici hortabatur. Quod dum^t cum
Aug. 4. duce Brabantiae^u elaborasset, in octava sancti Pantaleonis missas in ecclesia sancti Petri celebravit, clerum et populum a nodo excommunicationis absolvit. Nam civitas per annum et quinque menses propter imperatorem excommunicata et sub interdicto posita fuerat et divina officia^v in ecclesiis omissa. In ipsa etiam die Fridericus rex civitatem ingressus, a civibus et clero suscipitur, et^w per 7 dies ibidem demoratus, omnes presentes nobiles tam superiorum quam inferiorum

a) Werdene captum B 1. b) quo B 1. c) deest B. d) beati B 1. e) deest C 1; F. B 1. C 2, plerumque. f) Coloniense corr. Colonie B 1; Coloñ. C 1. g) cr. ib. B 1. h) Leodiensis C 2. i) Bavinbergensis C 1. k) Limburg C 2.; Lynburg B 1. l) Balde C 1. m) S. B 1. n) Lo C 2. o) deest C 1. p) eq. ord. mult. B 1. q) signatur C 1. r) post archiep. ponit B 1. s) F. regis B 1. t) deest C 1. 2. u) ibidem addit C 2. v) in eccl. off. B 1. w) deest C 2.

1) Udalricus. 2) Heinricus. 3) Nancy; i. e. dux Lotharingiae; cf. Schirmacher, 'Kaiser Friedrich II', p. 287. P. 4) potius Adolfus V, 1189—1218. P. Sed an is tunc Aquis fuerit, dubium videtur; Winkelmann II, p. 394 n. 1. Fortasse de eius genero et successore (1218) Heinricho cogitavit auctor.

Recensio I. et II.

partium falsas monetas et iniustas exactiones vectigalium abiurare et firmam pacem firmare precipit.

Ipsa anno 5. Kal. Septembris circa horam primam diei *Aug. 28.* terrae motus fuit.

Eodem etiam anno papa Romae concilium habuit. Ubi tam de transmarinis partibus quam de cunctis christianorum finibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prelati ecclesiarum congregatis, in ecclesia sancti Iohannis baptistae concilium in festo sancti Martini inchoatum et usque ad *Nov. 11.* festum sancti Andreae protractum; nichil dignum memoriae *Nov. 30.* quod commendari possit ibi actum est, nisi quod orientalis ecclesia, quod antea inauditum fuit, se subditam Romanae ecclesiae exhibuit. Nam Constantinopoli duo in patriarchas electi Romam [ad^a concilium] venerunt et iudicio papae se submiserunt. Quos^b ambos consilio cardinalium deposuit et tercium substituit et investivit et ad propriam^c sedem remisit. Tidericus* igitur archiepiscopus^d Coloniensis diu ibidem demoratus cum officii sui restitutionem minime impetrare^e posset, priores ecclesiae acceptis a papa litteris alium eligere iussi sunt. Qui Coloniā redeuntes et secunda feria post dominicam 'Invocavit me' in ecclesia beati Petri convenientes, Engilbertum maiorem prepositum in episcopum elegerunt¹.

9. annus^f. Anno Domini 1216.

Fridericus rex in festo apostolorum Philippi et Iacobi *Mai. 1.* curiam apud Wirzeburg** habuit; ubi Petrus cardinalis Sanctae Potentianae a domno papa missus affuit. Huic curiae Engilbertus Coloniensis electus se exhibuit, et^g a domno Petro cardinale confirmatus, regalia a Friderico rege [ibidem^h] suscepit.

Eodemⁱ anno a venerabili Tiderico^k Heistorum episcopo consecrata est ecclesia sancti Pantaleonis¹ 5. Kal. Mai. Nam *Apr. 27.* quondam, scilicet anno dominicae incarnationis 980^{m.2}, consecrata fuerat a Warino venerabili Coloniensi archiepiscopo, sed propter violata cornua altarium principale altare cum

*) In cod. C1 haec iterum infra ita leguntur: Anno dominice incarnationis 1218. Theodericus Coloniensis archiepiscopus diu Rome demoratus — — elegerunt. Eodem anno Fridericus — — dictus est Honorius.

**) Nurinberch³ B1.

a) desunt B1. b) Qui B1. c) s. p. B1. d) Colon. archiep. B1. e) impetrasse C1. f) 19. B1; desunt C2. g) et a d. des. C1'. h) deest B1. C1'. i) Ipso C1'. k) Theoderico C1'. l) Panthal. C1. m) 990. corr. 980. C2.

1) Anno 1216, Febr. 29. 2) V. supra p. 31. 3) Quod perperam scriptum est.

Recensio I. et II.

duobus^a altaribus ex utraque parte, scilicet beatorum Petri et Pauli, destructis^b et novis reparatis, consecrata sunt cum capellula sanctuario contigua, quae in honore sanctae Katerinae^c virginis consecrata est.

Ipsa^d etiam anno post octavam apostolorum [Petri^e et Pauli^f] Innocentius papa obiit; cui Cincius^g cardinalis Quatuor Coronatorum succedit, et dictus est Honorius.

Item ipso anno Iohannes rex Angliae, diu dissidens cum baronibus et nobilibus terrae suae, cum se ei opponerent, quosdam ex eis capiens crudeliter interemit, ceteros^h in Lunnense² civitate, quae est metropolis Angliae, obsedit. Quos^h dum cottidie acrius inpeteret, illi angustiati occulte nuncios mittentes, Ludewicumⁱ, filium regis Franciae, in auxilium accersierunt. Qui pluribus navibus advectus, eum ab obsidione recedere coegit, et ab ipsis susceptus ipsumque^k regem circumquaque^l persecutus, [castella^m et] civitates plurimas sibi subiecitⁿ. Iohannes igitur rex pre dolore languore correptus moritur³, et^o succedit Heinricus, filius eius. Qui, reconciliatis sibi baronibus terrae, Ludewico regi Franciae secundo cum copioso exercitu et pluribus navibus Angliam revertenti occurrit, et navali prelio commisso⁴, magnam multitudinem exercitus, captis et submersis navibus, occidit ipsumque in quodam fortissimo castro obsidione cinxit, et in tantum artavit, ut totam terram, quam pater suus patri eius abstulerat, datis obsidibus reddi promitteret^p.

[2.^q annus Friderici regis]. Anno dominicae incarnationis 1217.

Andreas rex Ungariae, Lupoldus dux Austriae cum episcopis et comitibus et copiosa multitudine signatorum mare transeunt.

Recensio prior ut videtur cod. C1.

Andreas rex Ungarie, Lupoldus dux Austrie, Bavimbergensis episcopus cum fratre suo duce Meranie et copiosa multitudine signatorum mare transeunt. In Maio etiam mense naves onuste omni apparatu victualium et armorum de diversis partibus adventantes, equoreum iter ingresse et in portu Anglie cui nomen Dormude 350 coadunate, oppansis velis et 7. die navigationis sue prosperante Deo in portum civitatis Pharan applicuerunt. Ibi navibus egressi, ad Sanc-

a) c. aliis duobus B1. C1'. b) ibidem d. B1. C1'. c) Kather. C1. 1'. d) Eodem C1'. e) des. B1. f) Cyncius B1. C1'. g) reliquos B1. h) cum add. C1. i) Ludow. C1. k) s. r. c. p. est B1. l) subesse (subēē) addit C2. m) desunt C. n) subiciens B1; deest C2. o) et corr. cui C2. p) sequitur imago Friderici regis, cui superscriptum: FRIDERICUS REX. C2. q) haec desunt C1. 2.

1) i. e. Iul. 6; Innocentius III. obiit d. 16. Iul.; v. Potthast, Reg. I, p. 460.
2) London. 3) Octob. 19. 4) Anno 1217, August. Quae sequuntur non plane cum vera historia conveniunt.

Recensio I. et II.

[Tercia^a expedicio ab Andrea rege et aliis principibus imperii].

Item^{b.1} Wilhelmus^c comes Hollandiae et Georgius comes de Wide cum aliis cruce signatis Teutoniae ad Terram Sanctam navigio proficisci desiderantibus super unum de nobilioribus terrae fluviis, fluvium Mosam, congregati sunt apud Vlerdinge². Quarto igitur Kal. Iunii predicti peregrini se^{Mai. 29.} et sua illi commendantes, cui est in vestimento et femore scriptum: *Rex regum et Dominus dominantium*, oppansis^{1. Tim. 6, 15.} velis leti mare conscendunt. Sicque in pulchro comitatu sulcantes equora, in Kal. Iunii^d applicant in Anglia apud^{Iun. 1.} Dertmudin^{e.3.} Tercio Nonas huius mensis hinc recedentes,^{Iun. 5.} perveniunt ad mare Brittanicum, ubi inter rupes in mari latentes confracta est navis de Munheim^{f.4.} Inde applicant in Brittania apud Sanctum Matheum⁵ in finibus terrarum, quod vulgari nomine Fineposterne⁶ dicitur. Hinc perveniunt

Recensio prior ut videtur cod. C1.

tum Iacobum ad oratum pergunt. Egressi inde ad Ulixibonam civitatem Yspannie pervenerunt. Ubi dum per aliquod tempus commorantes se recrearent, instrumenta et utensilia navium repararent, episcopus prefate civitatis cum episcopo Egrensi eos aggressus, magnis precibus ad obsidionem civitatis Alkaz nomine invitabant. Erat autem ipsa civitas in confinio eorum supra mare sita, turribus et propugnaculis fortissima, in qua predones, scilicet Sarraceni, commorantes, inauditis calamitatibus et miseriis terra marique christianos opprimebant. Sed dum plures non acquiescerent, sed ceptum iter peragere se affirmarent, Wilhelmus comes Hollandie, Georgius comes de Withe cum 180 navibus ibi remanserunt, reliquis recedentibus. Civitas in festo sancte Praxedis virginis obsidetur, machina maxima de trabibus navium fabricatur, magnelle ante portas collocantur. Princeps civitatis nomine Albira, veritus excidium civitatis, nam sepius audatiam^{*}

*) *Reliqua pars lineae vacua relicta est; sequitur statim: Anno d. inc. 1218. Theodericus Coloniensis archiepiscopus — et dictus est Honorius (supra p. 237 n. *). Deinde sequuntur: Item Willelmo comes Hollandie et Georgius comes de Wide cum aliis cruce signatis etc.*

a) ita rubra in margine B 1. 2. b) alia ut videtur manu pergit B 1. c) Willelmo C1. d) Iulii codd. e) Dertmuden C1. 2. f) Munhem C2.

1) *Haec sumta sunt ex relatione quam etiam in historia cod. Lugdunensis Voss. Lat. fol. nr. 95, olim S. Pantaleonis, exscriptam videmus; cf. Append. nr. V. Aliam relationem ab Emone receptam v. SS. XXIII, p. 478 sqq., quam a nostro exscriptam esse, minus recte Wilken, 'Kreuzzüge' VI, p. 163 n. statuit.* 2) *Hodie Vlaardingen.* 3) *Dartmouth.* 4) *Mülheim?* 5) *S. Mathieu inprovincia Bretagne.* 6) *Finisterre.*

Recensio I. et II.

ad portum Phare¹ in regno Legionensi. Ibi naves in portu relinquentes, petunt limina gloriosi apostoli Iacobi in Conpostella. Item prefati cruce signati in martyrio beatorum
Jun. 29. Petri et Pauli naves intrant, mare ascendunt; ubi orta tem-
Iul. 2. pestate sevissima, separatae sunt naves 6. Nonas Iulii, et comes Hollandiae portum² petiit cum pluribus navibus in regno Portugalense^a, in cuius introitu tres naves confractae sunt; comes vero de Wide cum aliis navibus reliquum^b intravit
Iul. 10. portum in eodem regno. Inde recedentes 6. Idus Iulii,
Iul. 11. proxima sequenti feria portum intrant Ulixibonensem; est enim Ulixibona civitas optima, optime sita, in eo scilicet^c loco ubi auriferus Tagus mari oceano copulatur. Hanc enim civitatem quondam construxit Ulixes, cum a Troia post eius destructionem recessit; prius enim ibidem invenerat Achillem inter filias Lycomedis in veste muliebri latentem. Nunc autem ibi^d veneratur corpus beati Vincentii levitae et martiris. Cum itaque dicti crucesignati per aliquot dies in hoc loco morarentur, exspectantes alias naves cum quibus condixerant, accesserunt ad eos Severius episcopus Ulixibonensis, episcopus Elborensis, Martinus commendator militiae de Palmela, Templarii, Hospitalarii cum aliis nobilibus Portugaliae, suas eis continuas tribulationes et angustias ex nimia vicinia Saracenorum querulose ac lamentabiliter exponebant, asserentes, castrum quoddam esse in foribus ipsorum a Sarracenis inhabitatum nomine^e Alchaz³, a quo olim fratres qui de Gladio appellantur sunt eiecti et captivati, addentes etiam, hoc castrum in pensione 100 christianorum suo regi de Marroch^f singulis annis fore obligatum. Sicque petierunt, ut intuitu christianae religionis ab incolis huius loci valida manu eos dignarentur liberare, cum hoc castrum esset clavis et antemurale tocius erroris Hispaniae. At dicti comites consilio cum discretis habito, attendentes viam maris ex inequalitate^g temporis eis esse preclusam, et presentiam ipsorum Terrae Sanctae minus fore^h utilem, maxime cum Romanorum rex et Romani cum multis principibus Alemanniae hoc tempore non transeant, elegerunt potius in obsequio divino medio tempore insudare et inimicorum fideiⁱ fines invadere, quam apud locum aliquem quiescendo tamquam servi inutiles ocio vacare. Sicque ad obsidendum prefatum castrum conspiratum est. Ab hoc itaque facto plurimi discordabant, et maxime Fre-
Iul. 26. sones^k, qui proxima sequenti feria post festum Iacobi ab

a) Portubilense corr. Portugal. B 1.

b) ita codd.; cum reliquis navibus i. Rel.

c) post suppl. B 1.

d) deest C 1.

e) n. A. prima manu in margine suppl. B 1.

f) Maroch C 1.

g) equalitate C 1.

h) esse C 1. 2.

i) fines fidei C 1.

k) Frisones C 1. 2.

1) Vares in Galicia. P. De Ferrol cogitavit PL. 2) Oporto? 3) Alcoz Relatio l. l. p. 419; Alcacer do Sol.

Recensio I. et II.

Ulixibona cum 80 navibus vel paulo plus recesserunt¹. Tercio igitur Kal. Augusti a dictis comitibus obsessum est castrum; *Jul. 30.* sed 3. Non. huius mensis advenerunt in pulchro comitatu *Aug. 3.* prefati episcopi et fratres milicie Sancti Iacobi, qui et de Gladio appellantur, cum aliis nobilibus de regno Portugaliae. Statim post hec impletum est fossatum, et factus est insultus, et instrumenta bellica sunt contra murum^a, et interfecti sunt tam christiani quam Sarraceni, isti lapidibus, illi sagittis. Postea accesserunt fossores sub terra fodientes, ut murum deicerent; at^b Sarraceni e contrario fodientes nostros inpedierunt; tamen tam illorum labore tam ex istorum circa festum sancti Bartholomei cecidit una turris; nec tamen patuit aditus; *Aug. 24.* interior enim pars parietis mansit. Proxima itaque sequenti feria post festum nativitatis sanctae^c Mariae contra christianos^d *Sept. 9.* congregati sunt quatuor reges Sarracenorum in multitudine gravi, rex scilicet Sibilie², quae alio nomine Hispalis dicitur, in qua quondam beatus Ysidorus erat archiepiscopus, et rex de Corduba, unde Lucanus exstitit oriundus, sicut eius epitaphium testatur:

Corduba me genuit, rapuit Nero, prelia dixi,

Que gessere pares, hinc socer, inde gener;

tercius rex de Iehen³, quartus de Badalouze⁴. Isti reges fixere tentoria prope christianos ad unam leucam, volentes christianos de prefato castro effugare et captivos secum abducere. Sed omnipotens Deus, qui superbis resistit humilibus dans gratiam, dignatus est suos confortare tribus miraculis preostensis. Ipsa enim die ad vespertas apparuit *Sept. 10.* triumphale in aere vexillum sanctae crucis in signum victoriae. Post noctis medium venit in adiutorium christianorum Petrus magister milicie Templi, et in ipso conflictu^f visa est candidatorum turba celitus missa. Mane autem facto, in die videlicet Prothi^g et Iacincti, in maxima elatione dicti reges a *Sept. 11.* parte orientali ad pugnam sunt ordinati. At christiani, minores hiis numero, maiores autem merito, suas acies debito ordine struxerunt a parte occidentali. Unde refulsit sol in clipeos^h aureos, et resplenduerunt montes ab eis, et fortitudo gentium corde confusa est. Quid plura? Illi in viribus, isti in fide confidunt. At Martinus commendator Palmele, parvus corpore, corde leo, vexillum⁵

dextra vibrans clipeumqueⁱ sinistro

a) *supple:* directa. P. b) et C1. 2. c) beate C2. d) crist. B1; *alibi compendio scr.*
e) Badalouze C2. f) afflictu C1. 2. g) Proti B1. h) clypeos B1 *hic et infra.*
i) *que in loco raso B1.*

1) *De his Relatio l. l.* 2) *Sevilla.* 3) *Iaen.* 4) *Badajoz.*
5) *Sequentia usque ad verba: hic obruta casside cassis versibus heroicis, oratione soluta intermixta, conscripta sunt. P.*

Recensio I. et II.

lateri adaptans, galeato vertice parumper demisso, cornipedem acuto calcare pungens^a, ruiturae gentis medium prorupit in agmen; cui non minor ipso iungitur in pugna Petrus magister miliciae Templi; quos audacter sequitur non segnis turba suorum. Hic equus opponitur equis, hic^b ensibus ensis, hic clipeus clipeis, hic obruta casside cassis. Quid plura? *cf. Prov.* Qui est ante secula humiliavit eos, quorum prius sublimes *30, 13.* erant palpebrae et supercilia erecta. Nam duo reges ibi ceciderunt, ille scilicet de Corduba et ille de Iehen^c, preterea plus quam 14 milia Sarracenorum, preter captivos, qui infiniti erant. Insuper etiam galeae, quas per mare adduxerant^d, fugatae sunt. Reliquerunt etiam in campo omnia *Oct. 21.* tentoria cum tota suppellectili sua. Circa festum vero 11 milium virginum per fossore cecidit altera turris. Tunc demum perterriti infelices^e castrum reddiderunt et se et sua in manus christianorum dederunt, qui omnes venundati sunt. Inventae sunt enim in hoc castro tam de viris quam de mulieribus quam parvulis personae circa duo milia et 50. Et redditum est castrum ex parte peregrinorum fratribus de *Nov. 1.* Gladio. Post festum omnium^f sanctorum vero universus exercitus cruce signatorum reversus est Ulixibonam, tota hyeme ibidem bonam ducens vitam.

Oliv. Item¹ eodem anno 6. feriis^g post festum omnium sanctorum patriarcha Iherosolimitanus cum magna devotione tam cleri quam^h populi tollens vivificae crucis lignum, profectus estⁱ ab Acaron^k in castra Domini, quae iam precesserant ad Recordanam. Hoc autem dulce lignum, post Terram Sanctam perditam reverenter repositum, diligenter servatum est usque ad hec tempora. Imminente siquidem conflictu Sarracenorum cum christianis, cogitaverunt prudenter christiani dividere lignum in duas^l partes et partem unam ad prelium deferre, quae ibidem perditam fuit, et partem aliam reservare, quae nunc exhibetur; cui rex Ungariae et dux Austriae de loco castrorum progressi nudis pedibus occurrentes, deosculati sunt eam, cum tali signo obviam euntes soldano Babilonis, cuius filius Coradinus^m iactaverat se pugnaturum cum christianis, qui Acaron^k fuerant congregati. Ideoque ordinatis aciebus obviam illi processerunt per planum Fabe usque ad fontem Tubanie, multum eo die laborantes. Premissis etiam exploratoribus, pulvis ascendens a longe adversariorum motum indicabat; sed incerti fuerunt, utrum contra eos an fugiendo properarent. Sequenti vero die secus montes Gelboe, quos habuerunt ad dexteram et paludem ad sinistram, incedentes,

a) pugens *cod.* b) *post suppl. B1.* c) Ichen *C2.* d) adduxerunt *B1.*
e) infideles *legendum esse videtur. P.* f) o. s. in *marginē suppl. B1, ubi vero deest.* g) 6. f. in *marginē B1.* h) quam populi *des. C1. 2.* i) *deest C1. 2.*
k) Acearon *C1. 2;* Acon *Ol.* l) in p. *B.* m) Caradinus *C1.*

1) Haec ad verbum fere cum Oliverii epistola Coloniensi archiepiscopo scripta, *Cod. Guelf. Gud. nr. 151 (cf. Append.)* conveniunt, compluribus omissis et paucis additis aliunde, ut videtur, sumtis.

Recensio I. et II.

venerunt Bethsaidam, ubi castra fixerat adversarius. Sed trium regum, *Oliv.* Ungariae scilicet, Iherosolimitani et Cipri, non sustinens presentiam, fugiens, terram vastandam christianis reliquit. Unde Iordanem trans-euntes in vigilia sancti Martini, corpora sua pacifice laverunt, et re- *Nov. 10.* quieverunt per triduum^a; deinde secus litus maris Galileae tres mansiones fecerunt peragantes [loca^b], in quibus Salvator conversatus est, aspicientes Bethsaidam^c, civitatem Andreae et Petri, nunc in casale modicum redactam. Demonstrata sunt loca, ubi Christus discipulos vocavit et supra mare siccis pedibus ambulavit; desertum transierunt et loca ubi Dominus turbas pavit et ubi cum discipulis post resurrectionem manducavit, et sic per Capharnaum, in iumentis infirmos suos portantes, reversi sunt Acaron cum preda ac multitudine captivorum. Deinde ad montem Tabor pervenerunt, ubi¹ Coradinus castrum fortissimum cum septuaginta septem turribus construxerat, et duo milia conductorum militum^d ad resistendum christianis locaverat. Ubi primo aquarum inopiam, postmodum per modicam fossionem inveniunt, copiam pabuli et victualium habundantiam habuerunt; Sarracenum quoque impuberem ad eos descendentem baptizarunt. Porro prima dominica adventus Domini patriarcha cum vexillo crucis montem con- *Dec. 3.* scendit, episcopis et clero psallentibus et orantibus; verum licet mons ab omni parte praeceptus sit et excelsus valde et impossibilis ad ascendendum extra semitam tritam, milites tamen, satellites, equites et pedites, viriliter ascendentes^e, primo inpetu straverunt castellanum et admiraldum unum cum aliis interfectis, qui portas castri egressi fuerant ad defensionem montis. Ceteris autem in stuporem versis et intra menia receptis, quo hominum consilio vel Dei iudicio ab impugnatione castri recesserint et inglorii descenderint, ignoratur. In tercio equitatu, cui patriarcha cum ligno crucis et sacri episcopi non interfuerunt, multa dampna et incommoda tam per latrunculos quam hyemis asperitatem perpassi sunt, et praesertim^f in vigilia nativitatis Domini et nocte sequenti; *Dec. 24.* quae nisi abbreviata fuisset, propter inopiam lignorum et vestimentorum penuriam magna pars exercitus perisset in finibus Tyri iuxta Sareptam. Post hec milicia Domini quadrifaria^g divisa est. Reges Ungariae et Cipri cum magna multitudine peregrinorum et dampno terrae promissionis Tripolim profecti sunt, licet² multa supplicatio patriarchae et aliorum frustra regi Ungariae facta precesserit. Rex Cipri adolescentulus post modicum tempus in Tripoli mortuus est. Rex Iherosolimitanus et dux Austriae cum Monasteriensi et Traiectensi castrum Cesariense Palaestinae semidirutum brevi tempore viriliter firmaverunt et utiliter; per quod Deo donante eadem civitas cito recuperabitur. Templarii vero cum paucis auxiliatoribus peregrinis et Hospitalariis de domo Teutonicorum castrum filii Dei, quod olim Districtum, nunc Castrum-peregrinorum appellatur^h a quibusdam, edificare ceperunt; quod positum est in episcopatu Cesariensi inter Cayphas et Cesareamⁱ;

a) biduum *Ol.* b) ita *Ol.*; deest *codd.* c) Bets. *B1.* d) post suppl. *B1.*
e) ascenderunt. Primo *C1.* 2. f) ita *Ol.*; presenti *codd.* g) lege: quadrifarie.
h) appellatur. a quibusdam edificare *B1.* 2. i) Cesariam *B1.* *C2* e corr.

1) Haec tam in codice supra laudato quam in impressa Oliveri historia, ap. Eccard., Corp. hist. II, p. 1398, desunt. 2) Haec in Oliverii epistola desunt, sed etiam in historia infra in Append. edita legitur: licet frustra ad manendum invitati.

Recensio I. et II.

Oliv. cuius situs talis est: Promunctorium magnum et altum mari imminet, munitum naturaliter scopulis versus occidentem et austrum et septentrionem. Modico^a terrae spacio dudum turris ad orientem posita est, a Templariis edificata ac possessa tam werrae quam treugarum tempore. Fuit autem fundata propter latrunculos, qui in via stricta^b peregrinis ascendentibus in Ierusalem insidiabantur; propter hanc causam Districtum fuit appellatum^c. Porro toto fere tempore, quo castrum Cesariense firmaverunt et consummaverunt^d, Templarii ex adverso montis fodientes et magnis sumptibus laborantes, tandem ad fundamentum primum pervenerunt, ubi murus antiquus apparuit, argenti quoque moneta modernis ignota in vase fictili non modica; deinde in anteriori parte fodientes, alium murum priori breviorum invenere. Postmodum fontes novem largas aquas effundentes aperti sunt. Ibidem etiam lapidum et cementi copiam Dominus ministravit. Ante fontem^e castrum duae turres edificantur de lapidibus quadris tantae quantitatis, ut lapis unus vix a duobus bubalis in curru trahatur. Longitudo turris centum pedes habet et amplius, latitudo turris septuaginta quatuor. Utraque turris duas habet testudines, secundum quas altitudo disponitur. Inter utramque turrim murus novus consummatus est, et miro artificio equites armati ascendere possunt et descendere per gradus intrinsecus. Soldanus cum multitudine Sarracenorum hoc castrum aggrediens, ut inicia munitionis destrueret vel occuparet, virtute Altissimi repulsus, recessit. Castrum hoc bonum habet portum, piscariis, salinis, pascuis, agris fertilibus habundat, nec est multum remotum a monte Tabor. Unde creditur quedam causa destructionis castrum Tabor ab ipsis Sarracenis factae^f, quia nec seminare nec metere secure poterant propter habitatores castrum filii Dei.

[3. §] Anno Domini^h 1218.

Navalisⁱ exercitus, qui apud Ulixibonam hyemaverat, *Mart. 31.* pridie Kal. Aprilis mare ascendit; contigit autem, quod comes de Wedeⁱ cum paucis navibus de nocte intraret portum quendam Sarracenorum in Kadie^{k.2}, ubi duae naves in sicco manserunt, salvis tamen personis et rebus in eis existentibus. Non. Mai^l transierunt mare strictum, quod dividit Europam ab Affrica et est latum fere tria miliaria^m. Quod cum transissent, occurrerunt eis duae naves Sarracenorum, quarum spolia ablata sunt, nautae interfecti, naves exustae. *Apr. 12.* Pridie Idus Aprilis, scilicet in cena Domini, orta est maxima tempestas, et naves separatae sunt ab invicem, et quedam ex eis *Apr. 15.* batellos suos vi tempestatis perdiderunt. Nocte vero paschae seior erat tempestas, et maximum passi sunt periculum. Unde quedam naves applicuerunt apud Barcinonam in regno

a) Modicum C1. 2. b) fricta C1. 2. c) in margine suppl. B1. d) consumav. B1. e) ita etiam cod. Guelf. Oliveri; frontem ed. Ecc. f) ita Ol.; facta codd. g) deest C1. 2. h) dominice C2. i) Wide C1. 2. k) Cadie C2. l) ita B1. C1; Nomen Marroch C2. Locum corruptum videtur. In narratione supra allata nulla dies indicatur; Aprilis corr. P. m) milia alia manu corr. miliaria B1.

1) Cf. narrationem cod. Lugdun. in Appendice editam. 2) Cadix.

Recensio I. et II.

Arragonensi, quedam apud Marsiliam, quedam transeuntes inter duas insulas, Sardeniam scilicet et Corsicam, pervenerunt ad Ianuam sive Pisam sive Messanam. Messana nobilissima metropolis est in Sicilia; habundat enim frumento, oleo et vino. Et sic successive transfretabant, et pervenerunt usque Acon. Ibi placuit patriarchae, regi, episcopis, ducibus, Hospitalariis, Templariis ceterisque cruce signatis navigio in Egyptum descendere et inimicorum sanctae crucis potentiam auxiliante Deo contere. Unde accidit, ut in ascensione Domini, *Oliv.* cum classis congregatio apud predictum castrum indicta fuisset et *Mai. 25.* maiores diem et locum observarent, classis ipsa Christo duce prosperis ventis usa, Damiatam infra triduum applicuit, et absque christianorum *Mai. 28.* sanguinis impensa terram hostilem viriliter occupavit, sine capitaneis, qui paulisper morati propter predictam causam nondum venerunt. Est¹ autem Damiata sita inter litus maris et ripas Nili, in eo scilicet *Descr.* loco ubi Geon, qui et Nilus, mari Mediterraneo recipitur, civitas pulcherrima et firmissima, infinitis turribus interius et exterius decorata, habens versus fluvium duplicem murum, versus siccum triplicem. Et nota, quod ante Damiatam in medio Nilo erecta est turris fortissima, a cuius pede maximae catenae protenduntur usque ad murum civitatis, ne pateat aditus navigio intransitibus vel egredientibus Egyptum nisi de licentia soldani. Hac enim via exeunt naves cum speciebus oneratae, venientes ab India et tendentes versus Syriam, Antiochiam, Armeniam, Greciam et Cyprum; et ab hoc transitu rex Babyloniae maximos recipit redditus. Haec civitas quasi caput et clavis est totius Egypti; precellit enim in munitione Babyloniam, Alexandriam, Tanaim et cunctas civitates Egypti. Erecta sunt postmodum instrumenta bellica contra turrim *Oliv.* Damiatæ famosam, quae capud unum catenae continebat, reliquum turris una civitatis ad claudendum fluvium, ne naves ascenderent christianorum. Sed preter spem nostram et adversariorum timorem per partem alvei, quae est inter turrim et terram, versus castra militiae christianae galeidae sursum ductae sunt, licet turris defensores iaculis et lapidibus transitum in pedire niterentur. Constructae sunt postmodum duae scalae super coggones; quae dum traherentur ad turrim, et ut putabatur turris per eas capi posset, cum dolore nostro magno et stultorum blasfemia malus, in quo suspensa fuit scala Hospitalariorum, confractus decidit cum suo pondere. Et paulo post scala^a ducis Austriae similiter decidit, fortes agnostas Christi deorsum precipitans et per martyrii palmam ad celos elevans. Tandem magister Oliverus Coloniensis scolasticus ex puris elemosinis pauperum² edificium construxit, in quo erant

a) scale B 1. 2.

1) Haec ex 'Descriptione regum Agarenorum' cod. Guelf. Gud. 131, olim S. Pantaleonis, saepius etiam sub Iacobi de Vitriaco nomine impressa (Martene, Thes. III, p. 267) sumpta sunt, de qua cf. Zarneke, 'SB. d. Leipz. G. d. W.' 1875, p. 145, ubi ita legitur: In hac terra ubi maior pars Nili recipitur in mari, inter ripas Nili et litus maris sita est Damiata, civitas etc.; antea: Gyon qui et Nilus appellatur. Similis descriptio vero hoc loco historiae cod. Lugdunensis (v. Append.) inseritur. 2) Eadem fere verba in historia cod. Lugdunensis leguntur.

Recensio I. et II.

Aug. 24. propugnacula et pons. Hoc opus in die sancti Bartholomei a turri appositum est, Sarracenis viriliter in eadem turri se^b defendentibus, modo sagittis, modo lapidibus, modo lanceis et maxime per ignem. Attamen divina clementia orationibus et lacrimis pauperum placata, extinctus est ignis in ponte, et turrim christiani audacter intrant et capiunt, et sic quidam ex Sarracenis sunt interfecti, quidam in Nilo submersi, quidam se in aquam proicientes evaserunt, et plus quam centum capti sunt.

Eodem anno Otto imperator iam per annos octo vinculo excommunicationis a duobus apostolicis innodatus, cum sepius honoratos viros pro inpetrandā venia Romam^c mitteret, sed
Apr. 15. tamen stare mandato eorum non admitteret, post pascha febre corripitur. Deinde ingravescente morbo, ubi sibi diem mortis imminere cognovit, episcopum de Hildensheim^{d.1} et alios religiosos et sapientes viros, scilicet abbates et sacerdotes, convocat, et cum gemitu et lacrimis, quid sibi agendum foret, vel qualiter a nodo excommunicationis absolvi posset, consulit. Ad quorum consilium cum mandato apostolici stare iurasset, ab episcopo absolvitur. Deinde ordinato testamento suo factaque confessione, cum perceptione sanctae communionis et sacrae unctionis, cum magna contritione cordis, in castro quod dicitur Harzberg Idus Mai² moritur. Corpus Bruniswich^e translatus et imperialibus indumentis et ornamentis indutus, iuxta patrem suum et matrem suam^f in ecclesia sancti Blasii sepelitur.

Oliv. Post g.³ captam siquidem turrim in profundo Nili fluminis sitam Saphadinus inveteratus dierum, malorum dolore, sicut asseritur, nimio tactus, exheredator fratruelum suorum^f et usurpator regnorum Asiae,

Oct. 9. mortuus est et sepultus in inferno. Postmodum in festo sancti Dyonisii Sarraceni cum galeidis armatis improvisi venientes et principia castrorum, ubi Romani tentoria^h fixerant, invadentes, modica christianorum manu repulsi sunt, recurrentes celeriter ad galeidas; et qui gladiosⁱ persequentium effugere poterant, in Nilo submersi sunt circiter ad

Oct. 26. mille quingentorum numerum. Sane in festo sancti Demetrii, qui uterinus frater^k eiusdem Dyonisii fuisse dicitur, summo diluculo Templariorum^l castra invaserunt hostes, et modicum dampnum eis inferentes, per expeditos equites fugati sunt ad pontem, et ad numerum

Nov. 29. quingentorum ibidem interempti. Postea in vigilia sancti Andreae multa incommoda et adversa perpassi sunt fideles. Nam media nocte intumuerunt fluctus maris, crescentes et excursum terribilem facientes usque ad castra eorum. Ab alia parte fluvius inundans

a) Bartol. B1. b) deest C2. c) Romam m. secunda s. XIII. post suppl. B1. d) Hildensheim C1. e) Brunswich C1. 2. f) deest B1. C2? g) quae sequuntur usque ad a. 1220 init. alio atramento aliaque, ut videtur, manu conscripta sunt B1. h) ten | tentoria B1. i) galeidos C2. k) deest C1. 2. l) Hospitaliorum cod. Guelf.

1) Sigifridum. 2) Potius Mai 19, ut Cont. II. indicat. 3) Quae sequuntur ex altera Oliveri epistola, ap. Gelenium p. 329. edita, sumta sunt neque ex historia cod. Guelf. ex ipsa petita, quam in Appendice exhibemus.

Recensio I. et II.

occupavit incautos; natabant tentoria, perierunt cybaria, et nisi fossa-^{Oliv.} tum [extitisset^a], quod ad muniendum se fecerant, homines cum iumentis, naves cum armis et victualibus detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum evaserunt quatuor coccones^b, super quos edificata fuerant propugnacula ad capiendam civitatem, qui uno impetu cum quinta navi, quae inter eos herebat, ad oppositam ripam vi ventorum precipitati, ante oculos eorum sunt igne Greco combusti. Post dictam tempestatem naves parabantur ad transitum fluminis; quae cum magno periculo sursum ascendentes, inter civitatem^c et turrin captam machinis^d et igne Greco et iaculis plurimum sunt ineditae. Unde accidit, ut una navis Templariorum vi torrentis rapta^e, prope ripam civitatis precipitaretur ad hostes; qui cum barbotis et uncis ferreis inpunaverunt eam diutius, ignem Grecum cum lapidibus desuper proicientes de turribus. Et cum sic prevalere non possent propter defensorum audaciam, certatim navem ascendentes, precipites in eam^f descenderunt^g ad Templarios. Unde, cum diutius pugnaretur, tandem navis perforata, sive ab hostibus sive a fidelibus incertum est, profundum petiit, submergens Egyptios cum christianis, adeo ut vix summitas mali appareret super aquas. Exinde pontem hostes reparantes, aperturam adeo reliquerunt angustam, ut naves fidelium sine periculo transire non possent. Unde Theutonici et^h Fresonesⁱ indignati, auxiliante Deo pontem viriliter invaserunt. Pauciores autem viri quam decem de gente predicta contra omnem fortitudinem Babileniorum pontem ascendentes, fregerunt eundem, et sic cum quatuor navibus, super quas pons erat fundatus, reversi sunt cum triumpho, liberam viam et apertam sursum velificantibus relinquentes. His ita gestis, Sarraceni periculum quod eis imminerebat attendentes, ripam eis oppositam fossatis et argillosa materia cum propugnaculis ligneis altis munierunt, machinas et petrarias locantes ibidem. Per fluvium autem navium emersiones^k fecerunt cum palis infixis gurgiti, transeundi eis spem auferentes. Nichilominus apostolicae sedis legatus desiderium bonum habens obsidendi civitatem, naves superius congregatas urgebat ad transitum. Unde coccones propugnaculis et castellulis, viris etiam armatis muniti, Christo duce predictas navium emersiones^k evaserunt. Hostes vero dissimulato metu tres ordines armorum stationi^l contraposuerunt, ictibus lapidum et telorum plurimis eos vexantes. Sane nocte sanctae Agathae virginis Deus innovans virtutis^{Febr. 5.} suae miracula, tantum pavorem soldano Babylonis¹ et satrapis eius incussit, ut, relictis castris, ignorantibus etiam Egyptiis, quos ad resistendum ordinaverat, in sola fuga spem poneret. Quidam apostata, qui multo tempore legem christianorum transgressus cum soldano militaverat, stans in^m ripa clamabat Gallicⁿ legato, regi et aliis fugam eorum nuntians. Itaque fugientibus Egyptiis, christiani^o certatim et alacriter absque omni impedimento hostium et sanguinis impensa transierunt; et sic per gyrum a^c firmiter obsessa est civitas. Direpta sunt etiam fugientium tentoria et universae naves cum plurimis spoliis. Post hec adveniente Coradino^p rege cum Alapinis et magna multitudine,

a) extitisset supplevit P.; deest in codd.; nisi . . . ante provisum fuisset in fossato Ol.
b) cogones C1. c) civ. in margine eadem manu suppl. B1, ubi et deest.
d) machinis et des. C1. 2. e) ripa C1. 2. f) eas corr. eam B1. g) descendentes codd. h) deest C1. i) Frisones C1. 2. k) inmers. Ol. l) navium nostrarum add. Ol. m) deest C2. n) in margine suppl. B1. o) Christi C1. 2. p) Corodino C1.

1) Malek al Kamel.

Recensio I. et II.

Oliv. hostes resumptis viribus et animis locum illum occupant, a quo christiani transitum miraculosum fecerant; et sic eos obsidentes, civitatem ipsi periculosius obsederunt, et nisi per divinum consilium prima castra, quae erant inter mare et fluvium, retenta fuissent, maxime per Theutonicos^a et Fresones^b, portus eis ablati fuisset et negotium plurimum periculi^c 1219. tatum vacillasset. Ad tantam^c etiam Sarraceni pervenerunt^d temeritatem, ut diluculo sabbati ante dominicam Oculi mei cum gravi multitudine propius accederent et usque in fossatum se precipitarent; sed divino auxilio cum gravi dampno equitum et equorum repulsi sunt.

Anno Domini 1219.

Regina civitatum Iherosolima, quae videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est a Coradino, filio Saphadini, foris et intus; muri eius cum turribus redacti sunt in acervos lapidum, preter templum Domini et turrim David. De glorioso sepulchro destruendo consilium habuerunt Sarraceni, et per litteras comminati sunt, quas civibus Damiatinae miserunt ad ipsorum solatium; sed nemo huic temeritati presumpsit manus apponere^e propter loci reverentiam. In die palmarum anni prescripti inimici cum innumerabili exercitu equitum et peditum irruerunt super^f fideles, undique fossatum eorum invadentes; et non est illis ea die datum gestandi alias palmas preter balistas et arcus cum sagittis, lanceas et gladios cum clipeis. Adeo instabant et vexabant audacter^g, qui convenerant ad perdendum eos studio liberandae civitatis, ab ortu solis usque ad horam fere decimam; tandem fatigati^h retraxerunt *Mai.* 8. se cum dampno maximo. Item in festo ascensionis Domini per terram et aquam irruerunt perfidi super fideles, sed nichil adversus eosⁱ *Iul.* 31. prevalere poterant. Pridie vero Kal. Augusti omnem pene quam habere poterant adducentes copiam, post diutinos assultus^k tandem fossatum contra militiam Templi transeuntes, pedites verterunt in fugam, adeo ut totus exercitus christianorum periclitaretur. Sed cum per milites extra fossatum non possent repelli, magister Templi cum marescalco^l ceterisque fratribus suis qui tunc aderant per exitum angustum inpetu facto, viriliter incredulos vertit in fugam. Commissumque est prelium ab utrisque, donec crepusculum vespertinum prelium diremit; Sarraceni priores abierunt; occisorum corpora perfidorum strata iacebant iuxta fossatum plurima preter eos qui sauciati graviter vel^m leviter reducti sunt ad castra. Pauci de fidelibus interfecti sunt vel capti. Instrumenta contra civitatem preparata combusta sunt a defensoribus eius fere omnia preter scalasⁿ. Ienuenses^o, Pisani, Venetiani firmiter asserebant, se civitatem expugnaturus per 4 naves, super^p quas scalae pendebant. Quibus legatus apostolicae sedis sumptus prebuit copiosos de communi. Aggredientes itaque civitatem, primo die multos interfecerunt et vulneraverunt, et quanto sepius^q postmodum assultum fecerunt, tanto magis muri firmati sunt ligneis castellulis ac liciis¹, defensores etiam robustius et efficacius se venientibus opposuerunt, et sic scalae mutilatae per ignem, tandem infecto negotio reductae

a) Teut. B 1. b) Frisones C 1. 2. c) tatam C 1; totam C 2. d) deest C 2.
e) opponere B 1. 2. f) tres vel quatuor litterae erasae B 1. g) audacter B 1.
h) fugati C 1; deest C 2. i) eorum codd. k) assultus corr. assultus B 1.
l) marscallo C 1; marescalco C 2. m) et C 1. 2. n) scalas ienuenses. Pisani
Ol. cod. o) ianuenses C 1. 2. p) supra B 1. q) post suppl. B 1.

1) Castrorum aut urbium repagula; vide Cangium. P.

Recensio I. et II.

sunt ad ripam. Et sic veraciter deprehensum est, Damiatam sola vir- *Oliv.*
tute divina in manus christianorum fore tradendam. Denique chri-
stiani immemores beneficiorum Dei et mirabilium quae ostendit
eis, provocaverunt oculos divinae maiestatis contra se per desidiam
maiorum et murmuraciones minorum^a. Unde factum est, ut, commu-
nibus exigentibus culpis, in decollatione sancti Iohannis baptistae, licet *Aug. 29.*
pauci invenirentur, qui in custodia castrorum remanerent, navalem
et terrestrem exercitum equitum et peditum educentes, ad castra
Babiloniorum tenderent inter mare et fluvium, ubi dulcis aqua reperiri
non poterat ad potandum, Hospitalariis Sancti Iohannis et legato sedis
Romanae et patriarcha, qui crucem baiulabat, multum et frustra suppli-
cantibus, ut subsisterent. Nam cum estus solis esset nimius, et
pedites armorum pondere premerentur, propter nimium laborem et
sitim terga dantes, cum equitibus extincti sunt, sine vulneribus cor-
ruentes. At Sarraceni, qui sublati tentoriis fugam simulaverant,
videntes defectum christianorum, reversi plurimam
multitudinem interficiebant et captivabant. Capti sunt
ibi electus Belvacensis^b et frater eius camerarius regis Franciae et
filius eius, frater Andegavensis episcopi, cum Iohanne de Arcis, viro
nobili et valde strenuo, et Heinricus de Ulme et alii multi, qui tru-
cidati sunt et in captivitatem ducti; Templarii 33 capti vel occisi sunt
cum marescalco^c hospitalis Sancti Iohannis cum aliis fratribus eiusdem
domus. Persecutores ad deducendos captivos et spolia colligenda
tandem redierunt, quingenta capita christianorum soldano presentantes.
Meror et tristitia fideles occupavit, sed Deus in brevi luctum
eorum in gaudium, merorem in leticiam convertit. Nam soldanus unum
de captivis mittens, de pace vel^d trenga cum eis tractare cepit; in
quo tractatu fossatum suum^e et munitiones alias reparaverunt alacriter.
Interea civitas obsidione longa, ferro, fame et pestilentia graviter
afflicta, in sola pace, quam soldanus civibus promisit, spem posuit.
Adeo enim in ea fames invaluit, ut cibi desiderabiles deessent. Nam
ex angustia famis diversa morborum^f genera vexabant eos; et inter
cetera incommoda, quae sustinuerunt, noctibus velut aorisia^g percussi,
apertis oculis nichil videre dicebantur. Illis etiam qui foris in exer-
citu Sarracenorum nos obsederunt copia panis et pabuli cepit decrescere.
Nilus siquidem, qui post festum sancti Iohannis baptistae usque ad *Iun. 24.*
exaltationem sanctae crucis solet excrecere et Egypti planiciem irri- *Sept. 14.*
gare, ipso anno more suo non ascendit ad signum, quod ponere con-
sueverunt Egyptii, et magnam partem terrae siccam reliquit, quae nec
arari nec seminari poterat suo tempore. Unde soldanus caristiam
timens et famem, etiam amore retinendae Damiatae, talem pacem cum
fratre suo Coradino christianis obtulit, ut crucem sanctam, quae capta
fuit in victoria Saladini, cum civitate sancta et omnibus captivis, qui per
regnum Babylonis et Damasci vivi reperiri possent, sumptus etiam ad
reparandos muros Iherusalem, redderet, insuper regnum Iherosolimi-
tanum totaliter restitueret, preter Craccum et Montem Regalem, pro
quibus retinendis tributum obtulit quamdiu trenga duraret. Sunt autem
hec duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia,

a) iuniorum *Ol. cod.* b) el. Bel. electus *C1*; Bel. elect. *C2.* c) marscallo *C1*;
marscalco *C2.* d) et *C2.* e) *deest C1.* f) membrorum, *superscr. post alia, ut videtur,*
manu: vel morborum *B1*; membrorum vel morborum genera *B2. Fr.*; membrorum
morborum genera *C1. 2.* g) aorisia *corr. acrisia C2.*

Recensio I. et II.

- Oliv.* per quae negotiatores Sarracenorum et peregrini ipsorum Mecham tendentes vel ab ea revertentes transire solent, et^a qui hec potenter tenuerit, Ierusalem cum voluerit graviter nimis cum agris et vineis ledere poterit. In hoc tandem convenerunt fideles, ut primum civitas expugnaretur, licet opus causa liberationis Sanctae Terrae fuerit inchoatum, et omnium cruce signatorum talis fuit intentio^b. Interea soldanus magnam^c multitudinem peditum clanculo per loca palustria misit ad civitatem, quorum ducenti 40
- Nov. 3.* christianis dormientibus fuerunt ingressi dominica post festum omnium sanctorum; tandem per clamorem vigilum occisi sunt vel capti.
- Nov. 5.* Igitur Non. Novembris capta est Damietta absque deditione sine defensione, sine violenta depredatione cum tumultu, ut soli Filio Dei ascribatur evidenter victoria. Itaque¹ cum primo civitatem intrassent, plus quam tria milia mortuorum invenerunt in ea more canum in plateis insepultos iacere. Reliqui omnes in ea debiles fuerunt. Quidam siquidem christiani circa mediae noctis silentium consilio, ut credimus, quorundam de civitate intro-missi fuerunt, et legatus intromissis nuntiis turres et homines perfidae gentis quam plurimos captivavit. Alii multi ascendentes turres fortiores, aurorae lucem in eis prestolabantur. Exortaque luce Nonarum Novembrium omnes se captivos Sarraceni Damiettae dederunt et civitatem totaliter in potestatem christianorum, quamvis inviti, tradiderunt. Et cum caperetur civitas in oculis regis Babilonis, more solito non fuit ausus Christi milites ad defensionem paratos per fossatum eorum aggredi^d. Eodem etiam tempore fluvius excrevit, uberrimis aquis fossatum implens. Ipse vero confusus propria castra combussit et fugit. Invenerunt etiam in ea aurum et argentum multum nimis, pannos sericos negotiatorum in habundantia, vestes^e preciosas et ornatum seculi cum varia suppellectili in superhabundantia. Nam preter eos, qui vivi comprehensi sunt in ea, mortui promiscui sexus a tempore obsidionis in circuitu computantur ad 30 milia et amplius, quos sine ferro^f et igne Dominus percussit.

a) et qui h. p. t. Ierusalem des. C2. b) in marg. suppl. B1. c) magna
 multitudo B1. C2 (ut cod. Oliv. prima manu); maxima multitudo C1. d) deest C2.
 e) vestes — suppellectili des. Gel. f) post add. B1. — et deest C1. 2.

1) Haec neque in codice neque apud Eccardum inveni.